

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Vesna POTOČNIK LALJEK

**DEJAVNIKI POVPRAŠEVANJA PO ZELIŠČIH TER
DIŠAVNICAH**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Vesna POTOČNIK LALJEK

DEJAVNIKI POVPRASEVANJA PO ZELIŠČIH TER DIŠAVNICAH

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

FACTORS INFLUENCING DEMAND FOR HERBS AND SPICES

GRADUATION THESIS
High professional studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek visokošolskega študija agronomije, opravljeno na Katedri za agrarno ekonomiko Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Raziskava je bila narejena na območju mesta Ljubljane.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Andreja UDOVČA.

Komisija za zagovor:

Predsednik: prof. dr. Zlata LUTHAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Dea BARIČEVIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je diplomsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačano, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Vesna Potočnik Laljek

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Vs
DK UDK 339.13 : 633.88 (043.2)
KG dejavniki povpraševanja / analiza kupcev / anketa / zelišča / dišavnice / Ljubljana
AV POTČNIK LALJEK, Vesna
SA UDOVČ, Andrej (mentor)
KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2016
IN DEJAVNIKI POVPRASEVANJA PO ZELIŠČIH TER DIŠAVNICAH
TD Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP IX, 36 str., 6 pregl., 13 sl., 9 pril., 13 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Namen diplomske naloge je bil pridobiti boljši vpogled v dejavnike povpraševanja po zeliščih in dišavnicah, saj želimo na kmetiji del razpoložljivih njiv nameniti pridelovanju zelišč in dišavnic. Cilj raziskave je bil analiza poznavanja zelišč in dišavnic med potencialnimi kupci, njihov odnos do zelišč in dišavnic, nabavni viri, po katerih pridejo do njih, kot tudi oblika in namen njihove uporabe. Ugotoviti smo želeli tudi kdo so potencialne stranke, kako dobro poznajo anketiranci zelišča in dišavnice, ter kako pomemben je za njih ekološka pridelava le-teh. Uporabili smo anketno metodo z osebnim spraševanjem spomladi leta 2011 na območju mesta Ljubljane. Anketirali smo tako, da smo nagovorili naključne mimoidoče v centru Ljubljane. Nekaj anket pa je bilo izpolnjenih s strani prijateljev in znancev na območju mesta Ljubljane. Pri raziskavi je sodelovalo 130 oseb starih med 20 in 85 let, ki smo jih razvrstili v štiri starostne skupine. Z raziskavo smo prišli do spoznanja, da velika večina sodelujočih verjame v moč zdravilnih rastlin. Kljub tem rezultatom pa zdravilne rastline uporablja zgolj polovica anketiranih. Večina jih uporabljata za lajšanje bolezenskih tegob ter za izboljšanje počutja. Zaznali smo trend, da s starostjo narašča število zdravilnih rastlin, ki jih anketiranci poznajo. Izkazalo se je, da so ženske boljše poznavalke zdravilnih rastlin kot moški. Tretjina anketirancev zdravilne rastline nabira in ravno toliko jih kupuje. Prideluje jih zgolj petina. Občutno se tudi opazi, da s starostjo narašča število tistih, ki jih nabira in/ali goji in upada število tistih, ki jih kupuje. Velika večina anketiranih se strinja s trditvijo, da so dišavnice v kuhinji nepogrešljive. Raziskava je pokazala, da anketirani poznajo pol manj dišavnic kot zdravilnih rastlin. Med sodelujočimi v raziskavi poznajo moški pol manj dišavnic kot ženske. Velika večina anketiranih dišavnice kupi, jih pa kar polovica tudi goji. Analiza je pokazala, da si velika večina potrošnikov želi ekološko pridelanih zdravilnih rastlin in dišavnic.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 339.13 : 633.88 (043.2)
CX factors influencing demand / customer analysis / survey / herbs / spices / Ljubljana
AU POTOČNIK LALJEK, Vesna
AA UDOVČ, Andrej (supervisor)
PP SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2016
TI FACTORS INFLUENCING DEMAND FOR HERBS AND SPICES
DT Graduation thesis (higher professional studies)
NO IX, 36 p., 6 tab., 13 fig., 9 ann., 13 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The thesis's purpose was to gain a better insight into the factors of demands for herbs and spices, because we want to devote some part of the available fields to the cultivation of herbs and spices. The research's aim was to analyse the knowledge on herbs and spices among the potential buyers, their relation to herbs and spices, supply sources, which leads to them as well as the form and purpose of their use. We also wanted to establish who the potential buyers are, how well the interviewees are acquainted with herbs and spices and how significant is the organic production for them. In Ljubljana in spring 2011, we applied the survey method with questioning in person. We questioned random passers-by in the centre of Ljubljana. Some surveys were filled in by friends and acquaintances in Ljubljana. 130 people aged between 20 and 85 years, took part in the research and they were divided into four age groups. We came to the conclusion that the majority of participants believe in the power of medicinal plants. Despite these results, medicinal plants are used only by half of the interviewees. Most people use them to relieve the pain and improve their well-being. There is a trend that the number of medicinal plants, which are known to the interviewees, is increasing with age. It turned out that women are more familiar with medicinal plants than men. Medicinal plants are gathered and bought by third of the interviewees and produced by only one fifth. It is also significantly noticeable that the number of those, who gather or grow them, is increasing with age and the number of those, who buy it, is decreasing. The majority of interviewees agree with the fact that spices are indispensable in the kitchen. The research showed that the interviewees know a lot less spices than medicinal plants. Among the participants in the research, men know a lot less spices than women. The vast majority of the interviewees buy the spices and half of them also grow them. The analysis showed that a vast majority of consumers want an organic production of medicinal plants and spices.

KAZALO VSEBIN

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK	VIII
KAZALO PRILOG	IX
1 UVOD	1
1.1 POVOD	1
1.2 CILJ	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 POVPRASHVANJE	3
2.2 RAZUMEVANJE NAKUPNEGA VEDENJA KUPCEV	3
2.2.1 Proces nakupnega odločanja	4
2.2.2 Nakupne vloge	4
2.2.3 Načini nakupnega odločanja	5
2.2.4 Dejavniki nakupne odločitve	5
2.3 KAJ SO ZELIŠČA IN KAJ DIŠAVNICE	7
2.3.1 Zelišča	7
2.3.2 Dišavnice	8
2.4 PRIDELOVANJE ZELIŠČ KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST KMETIJ V EVROPI	8
2.5 PRIDELOVANJE ZELIŠČ KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST KMETIJ PRI NAS	9
3 METODA DELA	12
3.1 VPRAŠALNIK	12
3.2 OBDELAVA PODATKOV	12
4 REZULTATI	13
4.1 PODATKI O ANKETIRANIH	13
4.2 MNENJE ANKETIRANIH O UČINKIH ZDRAVILNIH RASTLIN	14
4.3 POZNAVANJE ZDRAVILNIH RASTLIN	15
4.3.1 Zdravilne rastline, ki jih anketiranci poznajo	17
4.4 RABA ZDRAVILNIH RASTLIN	18
4.4.1 Raba svežih zdravilnih rastlin	18
4.4.2 Raba posušenih zdravilnih rastlin	19
4.4.3 Zdravilne rastline namočene v alkohol	20
4.4.4 Zdravilna rastlinska olja ter rastline namočene v olje	20
4.4.5 Zdravilne rastline v drugačni obliki	21
4.5 PRISKRBA ZDRAVILNIH RASTLIN	21
4.6 RAZLOGI UPORABE ZDRAVILNIH RASTLIN	23
4.7 MNENJE ANKETIRANCEV O TEM, DA SO DIŠAVNICE NEPOGREŠLJIVE V KUHINJI	25
4.8 POZNAVANJE DIŠAVNIC	26
4.9 RABA DIŠAVNIC	27

4.9.1 Raba svežih dišavnic	27
4.9.2 Raba posušenih dišavnic	28
4.9.3 Dišavnice namočene v olje	29
4.10 PRISKRBA DIŠAVNIC	29
4.11 POMEN EKOLOŠKEGA NAČINA PRIDELOVANJA	30
5 SKLEPI	32
6 POVZETEK	34
7 VIRI	36
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Sestava anketiranih in uporaba zdravilnih rastlin namočenih v olje glede na spol, Ljubljana, 2011.	21
Preglednica 2: Sestava anketiranih in namen uporabe rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.	24
Preglednica 3: Sestava anketiranih in namen uporabe rastlin glede na starost, Ljubljana, 2011.	25
Preglednica 4: Sestava anketiranih in uporaba dišavnic namočenih v olje glede na spol, Ljubljana, 2011.	29
Preglednica 5: Sestava anketiranih in način pridobitve dišavnic glede na starost, Ljubljana, 2011.	30
Preglednica 6: Sestava anketiranih in pomen ekološkega načina pridelovanja glede na starost, Ljubljana, 2011.	31

KAZALO SLIK

Slika 1: Delež anketirancev glede na spol in starost; Ljubljana, 2011.	13
Slika 2: Zastopanost spola anketirancev (%) v posamezni starostni skupini; Ljubljana, 2011.	13
Slika 3: Mnenje anketiranih o učinkih zdravilnih rastlin glede na spol; Ljubljana, 2011.	14
Slika 4: Mnenje anketiranih o učinkih zdravilnih rastlin glede na starost, Ljubljana, 2011.	15
Slika 5: Poznavanje zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.	16
Slika 6: Poznavanje zdravilnih rastlin med anketiranci glede na starostne skupine; Ljubljana, 2011.	17
Slika 7: Sestava anketiranih in način pridobitve zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.	22
Slika 8: Sestava anketiranih in način pridobitve zdravilnih rastlin glede na starost, Ljubljana, 2011.	22
Slika 9: Delitev anketiranih po starosti in spolu glede na namen uporabe rastlin, Ljubljana, 2011.	23
Slika 10: Mnenje anketirancev o pogrešljivosti dišavnic v kuhinji glede na spol; Ljubljana, 2011.	25
Slika 11: Sestava anketiranih in stopnja trditve, da so dišavnice nepogrešljive v kuhinji glede na starost, Ljubljana, 2011.	26
Slika 12: Sestava anketiranih in pomen ekološkega načina pridelovanja glede na spol; Ljubljana, 2011.	30
Slika 13: Sestava anketiranih in pomen ekološkega načina pridelovanja glede na starost, Ljubljana, 2011.	31

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik

Priloga B: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, za katere so navedli, da jih poznajo glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga C: Sestava anketiranih po svežih zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga D: Sestava anketiranih po rabi posušenih zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga E: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, ki jih namočijo v alkohol glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga F: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah v drugačni obliki glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga G: Sestava anketiranih po dišavnicah, katere poznajo glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga H: Sestava anketiranih po dišavnicah, katere uporabljajo sveže glede na spol, Ljubljana, 2011.

Priloga I: Sestava anketiranih po dišavnicah, katere uporabljajo v posušeni obliki glede na spol, Ljubljana, 2011.

1 UVOD

Zelišča in dišavnice so ljudje od nekdaj zelo cenili zaradi njihove kulinarične, kozmetične ali zdravilne uporabnosti. Znanje o njih je staro skoraj toliko kot človeštvo. Ljudje se v trendu vračanja k naravi vedno bolj poslužujejo ekološko pridelane hrane, naravnih izdelkov ter alternativnih metod zdravljenja, med njimi tudi smozdravljenja z zelišči. S povečanjem povpraševanja po zeliščih in dišavnicah se povečuje tudi konvencionalna pridelava le teh. Da bi si izboljšali kvaliteto življenja, ljudje uporabljajo tudi vedno več domačih, doma pridelanih ter v naravi nabranih zelišč in dišavnic.

Zdravilne rastline in njihovi pripravki so najstarejša oblika zdravljenja različnih bolezni in motenj počutja. Tudi številna sodobna rastlinska zdravila neposredno ali v delno spremenjeni obliki izvirajo iz rastlin. Uporaba zdravilnih rastlin se je v zadnjih desetletjih močno povečala. Glavni razlog za povečanje prodaje je prepričanje potrošnikov, da so zdravilne rastline zaradi naravnega izvora bolj varne v primerjavi s sintetskimi zdravili (Kac in Mlinarič, 2004).

1.1 POVOD

Povpraševanje po zeliščih in dišavnicah je količina le-teh, ki jih je kupec pripravljen in/ali zmožen kupiti na trgu. Določajo jo ekonomski in osebni ter družbeni dejavniki. Med ekonomske dejavnike povpraševanja prištevamo tržno ceno zelišč in dišavnic, tržne cene drugih dobrin, po katerih povprašujemo ter dohodek. K osebnostnim in družbenim dejavnikom povpraševanja pa štejemo potrebe, želje, okuse in nagnjenja.

Povpraševanje po zeliščih in dišavnicah nas zanima, ker želimo na kmetiji del razpoložljivih njiv nameniti pridelovanju zelišč in dišavnic. Pred preusmeritvijo želimo raziskati, katera zelišča in dišavnice ljudje uporabljajo ter po njih povprašujejo ter kdo so potencialne stranke. Na podlagi tega bomo lahko ugotovili, katere bi bilo smotrno gojiti in v kakšni obliki jih poslati na trg.

1.2 CILJ

Namen diplomske naloge je pridobiti boljši vpogled v dejavnike povpraševanja po zeliščih in dišavnicah. Cilj raziskave je analiza poznavanja zelišč in dišavnic med potencialnimi kupci, njihov odnos do zelišč in dišavnic, nabavne poti, kot tudi oblika in namen njihove uporabe. Ugotoviti želimo tudi kdo so potencialni kupci, kako dobro poznajo zelišča in dišavnice, ter kako pomembna je za njih ekološka pridelava le-teh. Rezultati analize nam bodo dali vpogled v to, v kolikšni meri in v kakšnem obsegu, ter predvsem katere vrste bi bilo smotrno gojiti. Želimo ugotoviti tudi v kakšni obliki ponuditi določeno zelišče oz. dišavnico končnemu potrošniku. Tako bomo najlažje sestavili lasten nabor izdelkov in potencialnemu kupcu ponudili tisto, kar resnično želi in potrebuje.

Na začetku raziskovanja smo si postavili raziskovalne cilje in vprašanja, ki jih bomo tekom raziskave potrdili ali ovrgli. Predvidevali smo, da:

- ljudje verjamejo v moč zdravilnih rastlin;
- zdravilne rastline uporabljajo predvsem za lajšanje bolezenskih tegob;

- več zdravilnih rastlin poznajo starejše osebe;
- več žensk, kot moških pozna zelišča in dišavnice;
- večina anketirancev zdravilne rastline predvsem nabira;
- večina anketiranih uporablja pri kuhi le majhno število dišavnic;
- anketiranci se strinjajo, da so dišavnice v kuhinji nepogrešljive;
- ljudje dišavnice predvsem kupujejo;
- potrošniki si želijo ekološko pridelana zelišča in dišavnice.

2 PREGLED OBJAV

2.1 POVPRASEVANJE

Povpraševanje je obseg pridelka, ki ga je kupec pripravljen in zmožen na trgu kupiti.

Vadnalova (2000) navaja, da povpraševanje določata dve skupini dejavnikov:

- ekonomski: tržna cena pridelka, tržne cene drugih dobrin, po katerih povprašujemo, dohodek;
- osebni in družbeni dejavniki: potrebe, želje, okusi in nagnjenja.

Splošni zakon povpraševanja pove, da se z naraščanjem cene, količina povpraševanja zmanjšuje ob sicer ob nespremenjenih razmerah.

Splošni zakon povpraševanja pojasnimo:

- z učinkom nadomeščanja (substitucije);
- z učinkom realnega dohodka.

Učinek nadomeščanja temelji na hotenju kupcev, da dražje blago nadomestijo s cenejšim, ceteris paribus. Učinek realnega dohodka, se nanaša na dejstvo, da se realen dohodek kupca zmanjša, če se povečajo cene blaga, ki ga kupuje (Vadnal, 2000).

Sprememba količine povpraševanja pridelka je posledica spremembe njegove tržne cene. Vadnalova (2000) pravi, da je sprememba povpraševanja pridelka posledica sprememb v drugih dejavnih povpraševanja: cenah drugih pridelkov in izdelkov, ki jih kupec kupuje, njegovem dohodku in okusu ter nagnjenjih. Na tak način se oblikuje nova krivulja povpraševanja po pridelku, saj sprememba v dejavnih povpraševanja povzroči premik krivulje povpraševanja.

2.2 RAZUMEVANJE NAKUPNEGA VEDENJA KUPCEV

K vedenju potrošnikov spada širše področje vedenja človeka kot so misli, občutki, akcije in stališča, ki jih zagovarjamo. Človeško vedenje je tako vzajemnost med posameznikom in njegovim okoljem. Damjan in Možina (1998) pravita: »Vedenje potrošnika zajema določene specifične oblike akcij, ki so v povezavi z nakupovanjem ali naročanjem izdelkov od ustreznih podjetij.«

Potočnik (2002) pravi: »Nakupno vedenje je odločitveni proces, ki vsebuje postopke izbire in ocenjevanje alternativ, ko potrošniki kupujejo izdelke ali storitve.« Če želi posamezno podjetje prepoznati potrebe in želje potrošnikov, mora temeljito preučiti kateri dejavniki vplivajo na nakupno vedenje. Le tako lahko oblikujejo trženjski splet izdelkov in storitev, ki bo prilagojen potrebam in željam potencialnih strank (Potočnik, 2002).

S preučevanjem potrošnikovega vedenja dobijo potrošniki boljši vpogled v celovitost njihovega odločanja v zvezi s potrošnjo. S tem lažje razumejo svoje odločitve in bolj premišljeno trošijo svoj denar. Zato morajo tržniki preučevati njihove želje, zaznavanja, nagnjenja ter nakupno vedenje. Če to dobro preučijo, lahko s tem omogočijo razvoj novih

izdelkov in tako opredelijo njihove značilnosti, prodajne cene, poti, sporočila in druge prvine trženjskega spleta (Kotler, 1996).

2.2.1 Proces nakupnega odločanja

Z razumevanjem nakupnega vedenja potrošnikov lahko zadovoljimo njihove potrebe in želje, kar je ključnega pomena pri oblikovanju tržnega spleta izdelkov in storitve. Proces nakupnega odločanja običajno poteka v določenem vrstnem redu. Najprej kupec prepozna potrebo, nato o njej išče informacije, pri čemer vrednoti elemente. Ko sprejme nakupno odločitev ji sledi ponakupno ocenjevanje. Zato je prepoznavanje potreb najpomembnejša stopnja v procesu nakupnega odločanja, saj le tako pride do iskanja informacij, ki je naslednja stopnja. Podjetje lahko pripravi trženjske strategije, ki pri kupcu ustvarjajo potrebe ali pa ga spodbujajo, da z nakupom izdelka zadovolji svoje potrebe. Ko kupec prepozna potrebe oz. želje jih želi zadovoljiti, zato išče informacije o ceni, značilnostih, razpoložljivosti, garanciji in servisiranju izdelka. Podjetje lahko olajša iskanje informacij tako, da kupcu posreduje koristne, pravočasne, natančne in jasne podatke o izdelku (Potočnik, 2002).

Kupec začne z iskanjem informacij pri sebi v svojem spominu. Če mu to ni dovolj, poišče zunanje informacije pri znancih, prijateljih, družini, prodajalcih, na podatkih, ki so navedeni na embalaži izdelkov, v oglaševanju, na cenikih, prospektih in podobno. Ko kupec zbere zadostno količino informacij, si bo zamislil vrsto izdelkov, ki bi lahko zadovoljili njegove želje in potrebe. Med njimi ocenjuje, kateri je najbolj ustrezen. V primeru, da izbere preveč informacij, težje vrednoti alternative. Zamisli kupec vrednoti tako, da si ustvari kriterije, po katerih primerja značilnosti vsakega izdelka. Vrednotenje izdelkov pa vodi do nakupne odločitve kupca. Pri tej stopnji nakupnega odločanja ima prodajno osebje pogosto odločilno vlogo, saj kupcu pomaga pri vrednotenju alternativ. S tem kupcu pomaga pri odločitvi za nakup. Ko kupec nakup opravi, ocenjuje, ali produkt dejansko zadovoljuje potrebe, za katere je bil kupljen. Zadovoljstvo ali nezadovoljstvo kupca vplivata na prihodnje nakupne odločitve. Nezadovoljni kupec se ne vrača, temveč o problemih, s katerimi se je spopadel, spregovori tudi z drugimi dejanskimi ali potencialnimi kupci (Potočnik, 2002).

2.2.2 Nakupne vloge

Odločanje v neki skupini se v marsičem razlikuje od odločanja posameznika. Skupina je lahko na primer gospodinjstvo ali družina. Velikokrat o odločitvi za nakup izdelka in odločanju pri samem nakupu ali uporabi izdelka ne gre za eno samo osebo. Tako v skupini pri nakupnem odločanju ločimo več vlog, ki jih je Mumel (1999) razvrstil sledeče:

- pobudnik (oseba, ki prva predlaga nakup izdelka ali storitve oziroma posameznik, ki ima interes),
- vplivnež (oseba, katere stališče ali nasvet najbolj vpliva na odločitev),
- odločevalec (oseba, ki sprejme odločitev, oz. oseba, ki se odloča glede posameznih postavk pri nakupu: kupiti ali ne kupiti, kako kupiti in kje kupiti: odločitev je lahko tudi skupna),
- kupec (oseba, ki neposredno opravi nakup),

- uporabnik (oseba, ki porabi ali uporablja izdelek ali storitev).

Mumel (1999) pravi: »Preden skušamo vplivati na proces odločanja, moramo vedeti, kdo ima kakšno vlogo v gospodinjstvu. Na gospodinjstvo moramo gledati kot na celoto. Pri odločanju v gospodinjstvu so lahko različni družinski člani udeleženi v različnih fazah procesa odločanja«.

Kotler (1996) pravi, da mora posamezno podjetje poznati vloge v skupini (družini, gospodinjstvu), saj je od njih odvisno, kako bodo izdelek zasnovali, oblikovali primerno sporočilo in določili sredstvo za komunikacijo. Poznavanje glavnih udeležencev in njihovih vlog pri odločanju za nakup je tržnikom v pomoč pri natančni določitvi strategije trženja.

2.2.3 Načini nakupnega odločanja

Potočnik (2002) navaja: »Tri oblike nakupnega odločanja:

- rutinski (običajno pri nakupih istovrstnih cenениh izdelkov),
- impulzivno (kupec kupi izdelek na podlagi impulza, ki ga izzove posebna ugodnost, nizka cena; izdelek oceni šele po nakupu),
- premišljeno (kupec uporablja številne kriterije pri vrednotenju alternativ ter porabi precej časa za iskanje informacij za odločitev, ali bo izdelek kupil ali ne)«.

2.2.4 Dejavniki nakupne odločitve

Na odločitve potrošnikov vplivajo številni dejavniki. Večina raziskovalcev upošteva iste dejavnike, le razvrščajo jih različno.

Kotler (1996) razlikuje naslednje štiri vrste dejavnikov:

- osebni dejavniki oz. osebne značilnosti,
- kulturni dejavniki,
- družbeni dejavniki,
- psihološki dejavniki.

Osebni dejavniki

Med osebne dejavnike po Kotlerjevih (1996) besedah sodijo starost, poklic, premoženjsko stanje, življenjski slog ter osebnost in samopodoba. Ker različni hobiji in poklici vplivajo na nadpovprečno zanimanje za določene izdelke, so določena podjetja usmerjena k točno določenim hobijem in poklicem. Na kupčevo izbiro pa močno vpliva njegovo premoženjsko stanje. Življenjski slog nekega človeka se kaže skozi človekove dejavnosti, zanimanja in mnenja. Z osebnostjo posameznika, ki tudi vpliva na njegovo nakupno obnašanje, pa označujemo značilne lastnosti, zaradi katerih se oseba razmeroma dosledno in trajno odziva na svoje okolje.

Kulturni dejavniki

Po Kotlerjevih (1996) besedah so kulturni dejavniki tisti, ki najširše in najgloblje vplivajo na potrošnikovo vedenje, saj je ravno kultura najosnovnejši dejavnik, ki vpliva na človekove želje in njegovo obnašanje.

Družbeni dejavniki

Družbeni dejavniki po besedah Kotlerja (1996) zajemajo referenčne skupine, družino, družbene vloge in položaj. Referenčne skupine vplivajo na posameznika tako, da ga spodbujajo k novim načinom obnašanja in življenjskega sloga. Pri tem vplivajo na njegov pogled na svet in na njegovo samopodobo. V želji po sovpadanju z določeno skupino se podredi vzorcem, ki posledično lahko vplivajo na izbiro določenih izdelkov oziroma blagovnih znamk. »Pripadniki določenega družbenega reda imajo podobne vrednote, želje in obnašanje. Družbeni razredi kažejo očitne razlike pri naklonjenosti do izdelkov ali blagovnih znamk na določenih področjih« (Kotler, 1996).

Družbene vloge in položaj prav tako močno vplivajo na nakupno odločanje posameznikov. Ljudje se pri kupovanju odločajo za izdelke, ki so nekakšen statusni simbol in ki kažejo njihovo vlogo v družbi.

Družinski člani oz. starši so najvplivnejša primarna referenčna skupina, ki vpliva na posameznika. Starši otroka versko, politično in ekonomsko usmerjajo ter v njem spodbujajo čut za osebno prizadevnost, samospoštovanje in ljubezen. Družina najbolj neposredno vpliva na vsakdanje nakupno obnašanje in odločanje. Ravno zato jo tržniki natančno preučujejo. Tu jih zanimajo predvsem vloge in sorazmerni vplivi moža, žene in otrok pri kupovanju različnih vrst izdelkov in storitev (Kotler, 1996).

Psihološki dejavniki

Četrty sklop dejavnikov, ki vplivajo na vedenje potrošnika po besedah Kotlerja (1996) so: motivacija, zaznavanje, učenje, prepričanja in stališča. Človek ima v različnih trenutkih različne potrebe. Motivacija je potreba, ki spodbudi človeka k neki dejavnosti, zadovoljitev potrebe pa nato zmanjša napetost«.

»Zaznavanje lahko opredelimo kot postopek, s katerim posameznik izbira, razporeja in si razlaga vstopajoče podatke, da bi si iz njih ustvaril smiselno podobo sveta. Z izrazom učenje označujemo tiste spremembe v posameznikovem obnašanju, ki izvirajo iz izkušenj« (Kotler, 1996).

»Večina človekovega obnašanja je naučenega. Na podlagi dejavnosti in učenja, se pri ljudeh oblikujejo prepričanja in stališča, ki prav tako vplivajo na nakupno vedenje. Z izrazom stališče opisujemo trajno naklonjenost ali nenaklonjenost, spoznavamo vrednotenje, čustveno razmerje in dejavne težnje v zvezi z nekim objektom ali idejo« (Kotler, 1996).

2.3 KAJ SO ZELIŠČA IN KAJ DIŠAVNICE

2.3.1 Zelišča

Zelišča so v botaničnem smislu zelnate rastline ali zelike (rastline z zelnatim, neolesenelim stebлом: enoletnice, dvoletnice, večletnice, lesnate in zelnate trajnice), v uporabnem smislu pa sinonim za zdravilne rastline, in včasih dišavnice, tudi travišča.

Zeliščarstvo je nabiranje, gojenje, prodaja in uporaba zelišč. Ta pojem običajno označuje dejavnosti v zvezi z zdravilnimi rastlinami, vendar lahko pod njim razumemo tudi drugačno uporabo divjih ali gojenih zelišč: za prehrano, odišavljenje, odganjanje škodljivcev, domače barvanje volne ali tkanin, dekoracijo itd. (Petauer, 1993).

Zdravilne rastline so rastline, ki jih uporabljamo za preprečevanje in zdravljenje bolezni ter lajšanje bolezenskih težav. Tako zdravljenje v novejšem času imenujemo samozdravljenje (fitoterapija). Med zdravilnimi rastlinami so mnoge strupene rastline, pa tudi mnoge užitne delujejo zdravilno. Delovanje zdravilnih rastlin temelji na snoveh, ki jih vsebujejo (flavonoidi, čreslovine, eterična olja, grenke snovi, anorganske in organske kisline, rudninske snovi, saponini, sluzi, smole, alkaloidi, barvila, encimi, vitamini,...), deloma pa tudi na fizikalnih učinkih pripravkov (toplota) in avtosugestiji. V zdravilnih rastlinah pogosto učinkuje več sestavin hkrati. Poleg omenjenih uporabljajo v zdravilstvu za izdelavo zdravil še razne druge snovi rastlinskega izvora (cvetni prah, dekstrin, etanol, glukoza, gumiji, med, olja, propolis, škrob). Zdravilne učinkovine so običajno nakopičene v posameznih delih rastlin, njihova koncentracija pa odvisna od vrste ali zvrsti rastline, rastišča, podnebja, vremena in letnega časa oz. faze rasti rastline. Zdravilne rastline redkeje uporabljamo sveže, večinoma jih sušimo; pravilno posušene in shranjene ohranijo učinkovine od enega do nekaj let. Droga je lahko vsa rastlina ali zel, korenine, korenika, gomolji, čebulice, steblo, skorja ali lubje, les, vejice, poganjki, peclji, vršički, popki, listi, cvetovi, brazde, storžki, plodovi, seme, o semenje, trosi, šiške (Petauer, 1993).

Po besedah Toplak Galletove (2015) so zdravilne rastline najstarejša oblika zdravljenja najrazličnejših bolezni in jih še do danes uporablja kar dve tretjini človeštva kot glavno pomoč pri zdravljenju. Po svetu uporabljajo približno 20 000 vrst zdravilnih rastlin. Od tega je približno 1100 dobro raziskanih. Iz 250 vrst pa dobijo osnovne sestavine za izdelavo modernih zdravil z rastlinskimi učinkovinami. Uporabljajo jih predvsem za zdravljenje bolezenskih simptomov in obolenj v splošni medicini, ginekologiji, urologiji, dermatologiji in pediatriji.

Najbolj znan pripravek na osnovi zdravilnih rastlin je čaj in tinkture. Po načinu priprave razlikujemo tri oblike pripravkov. Prevretek (dekot) pripravljamo iz delov trše strukture ali kadar želimo iz droge izveči težko topne sestavine; čaj po zavretju še nekaj časa kuhamo. Poparek je primeren za tiste droge, pri katerih bi pri dolgotrajnejšem segrevanju zdravilne učinkovine in aromatične sestavine izparele ali razpadle; drogo prelijemo z vrelo vodo in pripravek pokrijemo. Hladni izvleček (macetar) pripravljamo iz drog, katerih sestavine ne prenesejo segrevanja. Druge preproste oblike pripravkov so še sokovi, praški, kadila, katalplazme (vroče kaše za obkladke) in zeliščne kopeli; na kitajskem, kjer sta doma

akupunktura in akupresura uporabljajo tudi moksibustijo (draženje teh točk s toploto in dimom tlečih zelišč) (Patauer, 1993).

2.3.2 Dišavnice

Dišavnice so rastline za pridobivanje dišav in začimb. Vsebujejo eterična olja (janež, komarček, materina dušica, timijan, dobra misel) in ostre aromatične snovi (hren, gorčica, paprika, česen, čebula). Sveže ali posušene se uporabljajo v kuhinjski za oplemenitenje jedi. Večina dišavnic so tudi zdravilne rastline; mnoge gojijo kot industrijske rastline, saj odganjajo mrčes in druge škodljivce. Najbolj znane domače dišavnice (če štejemo zraven tudi sredozemske rastline, ki jih lahko gojimo pri nas) so: peteršilj, zelena, kumina, majaron, pehtran, rožmarin, meta, janež, materina dušica, vrtni šetraj, luštrek, koper, koriander, navadna dobra misel, žajbelj, sivka, melisa, ožepek, bazilika in vrtna krebujlica; tujerodne pa poprovec, vanilija, cimetovec, klinčevец in muškatovec (Patauer, 1993).

2.4 PRIDELOVANJE ZELIŠČ KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST KMETIJ V EVROPI

Rode (2001) navaja, da je v Evropi po podatkih iz leta 2000 že približno 100.000 hektarjev polj posajenih z zelišči. Pridelovanje zdravilnih zelišč, zelišč za dišave in arome ter začimb postaja resna kmetijska dejavnost. Države, ki se zavedajo perspektivnosti uvajanja novih kultur v kmetijstvo, podpirajo raziskave in uvajanje zelišč v pridelovanje. Vse večjemu pridelovanju zelišč botruje povpraševanje po surovinah za pripravke z visoko in stalno kakovostjo. Izdelovanje pripravkov iz zdravilnih rastlin se je razvilo v pravo industrijo in industrijski postopki potekajo po načelih dobre proizvodne prakse, ki zahteva veliko količino surovin izenačene kakovosti. Le pridelovanje omogoča predvidljivo kakovost in količino surovin. Vse več podjetij gradi svoj proizvodni program tudi na ekološko ali sonaravno pridelanih zeliščih.

Zaradi velikega povpraševanja, lahko nabiranje zdravilnih rastlin postane čezmerno. Gojenje tako zmanjša pritisk na naravna rastišča zdravilnih rastlin. Rode (2001) pravi, da so rastline v mnogih ekosistemih ogrožene zaradi onesnaževanja, gradnje infrastrukture ali intenzivnega kmetovanja. Zdravilne rastline so ogrožene tudi zaradi nenadzorovanega nabiranja. Naravna rastišča so pomembna za ohranitev biotske raznolikosti in možnosti uporabe divjih rastlin kot izvirnega materiala za žlahtnjenje in razvoj sort, primernih za pridelovanje.

Pridelovanje zelišč je bilo po besedah Rodeta (2001) v preteklosti razmeroma skromno in večinoma povezano s tradicijo posameznega območja. Tako so znani nasadi sivke in jasmina v Provansi, meta iz Piemonta, žafran iz vasi Navelli iz Italije, majaron iz osrednje Nemčije, bolhač in žajbelj iz Dalmacije in druge. Tradicija nabiranja zelišč, je v teh predelih prerasla v gospodarjenje z naravnimi rastišči in kasneje tudi v pravo pridelovanje. V Evropi so okoli leta 1970 v mnogih uglednih ustanovah ugotovili, da je čas za uvajanje pridelovanja različnih zelišč, ki jih je industrija potrebovala vedno več. Pridelovanje so takrat začeli preučevati in uvajati v Franciji, Nemčiji, Italiji pa tudi na Poljskem, Madžarskem in Češkoslovaškem. V takratni Jugoslaviji so v Slavoniji, Banatu in Vojvodini že pridelovali zelišča, kot so poprova meta, baldrijan in kamilice. Mnogi lokalni

ekotipi zdravilnih in aromatičnih rastlin, ki so jih kmetje ohranjali sami, so uporabljali za nadaljnji razvoj v prave sorte, primerne za pridelovanje.

Po besedah Toplak Galletove (2015) je od konca 19. stoletja naraščala uporaba kemičnih in sintetičnih zdravil v moderni zahodni medicini. Zdravilne rastline in s tem fitoterapijo so tako odklanjali kot nepotrebno. Vendar je v zadnjem času prihajalo do sprememb zaradi svetovne zdravstvene organizacije WHO (Whorld Health Organisation) in tudi zaradi velikih farmacevtskih koncernov, ki so začeli zdravilnim rastlinam posvečati več pozornosti in vlagati več sredstev v raziskave na tem področju.

2.5 PRIDELOVANJE ZELIŠČ KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST KMETIJ PRI NAS

Po besedah Mlakarjeve (2015) se je po ohranjenem izročilu iz 19. in 20. stoletja v ljudskem zdravilstvu na Slovenskem, uporabljalo okoli 500 zelišč, ki so jih poimenovali z okoli 6000 različnimi imeni. Uporabljali so jih v več kot 3500 bolezenskih primerih. To dokazuje kako bogata je Slovenska zeliščarska in ljudska tradicija. Tako so npr. navadni brin uporabljali pri zdravljenju več kot sto različnih bolezni, pravi pelin pa pri zdravljenju več kot devetdeset različnih obolenj.

Po navajanju Valenčiča in Spanringa iz leta 2000 je v Sloveniji pridelovalo zdravilne rastline le nekaj zanesenjakov in deset kooperantov novomeške Krke. S temi rastlinami je bilo posejanih skupno 20 ha polj, ki so dala na leto okoli 50 ton rastlinskih drog. Glede na naravne danosti, sorazmerno neonesnaženost tal in klasično kmetovanje na premajhnih, vendar za takšno dejavnost primernih kmetijah, bi se dalo pridelavo zdravilnih rastlin bistveno povečati, saj potrebuje samo slovenski trg 1400 ton rastlinskih drog.

V Sloveniji pridelovanje večjih količin zelišč nima dolge tradicije. Vendar po besedah Rodeta (2001) obstajajo podatki, da so že pred drugo svetovno vojno nemški trgovci organizirali pridelovanje in odkup naprsteca v okolici Radeč. Po drugi svetovni vojni je bilo kar nekaj poskusov gojenja, ki jih v celoti niso nikoli izpeljali. Kljub temu, da ni uradno zbranih podatkov, lahko rečemo, da je bilo v sedemdesetih in osemdesetih v Sloveniji nekaj organiziranih pridelovalnih površin, kjer so v sodelovanju s pridelovalnimi organizacijami gojili ržene rožičke, meto, meliso in kamilice. V osemdesetih letih so uvedli tudi kooperacijo pri pridelovanju baldrijana in ameriškega slamnika. S spremembami tehnologije pri pridobivanju učinkovin rženih rožičkov in zaradi ekonomskih sprememb je večina tega pridelovanja usahnila. Po podatkih, zbranih z anketo na Biotehniški fakulteti v Ljubljani leta 1995, so pridelovali zelišča v Sloveniji le na približno 20 hektarjih. Tudi pregled pridelovanja pripravljen leta 2000, je potrdil, da se obseg ni bistveno povečal.

Rode (2001) tudi pravi, da so strokovnjaki prepričani, da naravne danosti v naši državi omogočajo gojenje in pridelovanje velikega izbora zelišč. V registru flore Slovenije je namreč 3216 vrst višjih rastlin in od tega je približno 12 % takšnih, ki jih bolj ali manj pogosto uporabljamo kot zdravilne rastline, aromatične rastline ali dišavne rastline. Tudi raznolikost podnebnih območij omogoča pridelovanje visokogorskih, nižinskih, močvirskih in submediteranskih rastlin. Vse pomembnejša je tudi ekološka neoporečnost

mnogih površin primernih za pridelovanje, kjer bi bilo mogoče pridelovati zelišča po načelih ekološkega, sonaravnega ali vsaj integriranega pridelovanja.

Uvajanje hibridov in visokorodnih sort pšenice ter koruze, ter intenzivno kmetijstvo sta spodrinila raznolikost z naših polj. Zato Rode (2001) predlaga uvajanjem starih, pozabljenih poljščin, od katerih so nekatere tudi zdravilne. Z njimi bi vrnil pisanost in raznovrstnost kulturni krajini na podeželju. Pridelovanje zelišč in ukvarjanje z njimi lahko obudita mnoge že skoraj pozabljene običaje, izkušnje z uporabo zelišč pri zdravljenju ljudi in živine. Tako bi ohranili podeželsko kulturno dediščino, ki je dolgo in počasi usihala z vsakim starejšim človekom, ki mu ni uspelo prenesti izročila svojih prednikov na naslednike. Poznavanje svoje kulture in izročilo daje narodu identiteto in ob enem možnosti za nadaljnji razvoj podeželja.

Postopki pri pridelovanju zelišč se le delno razlikujejo od postopka pridelovanja drugih poljščin. Rode (2001) pravi, da je najpomembnejša razlika v tem, da zelišča še niso tako selekcionirana, da bi lahko po navodilih na dan natančno določili postopke pri oskrbi in spravilu. Zato je treba zelišča spremljati in ukrepati na podlagi dogajanja na pridelovalni površini. Vsakdo, ki si želi pridelovati zelišča, naj bi se najprej seznanil z značilnostmi in zahtevami določenega zelišča na manjši površini ter počasi pridobil znanje in izkušnje za pridelovanje na večji površini. Izkušnje kažejo, da vsak pridelovalec ne more pridelovati kateregakoli zelišča. Rastlino je treba razumeti ter z njo sodelovati. Ti postopki omogočajo vrnitev k izvoru kmetijstva, ko je človek z dobrim poznavanjem rastlin po najboljši poti dobil optimalen pridelek.

Druga pomembna razlika je po Rodetovem (2001) mnenju, da zelišča niso hrana za ljudi in živali. Tukaj pridelujemo učinkovine, ki jih na različne načine skušamo ohraniti in z različnimi postopki kasneje tudi narediti uporabne. Najpogosteje je med nujnimi postopki tudi sušenje zelišča; to je najenostavnejši način ohranjanja učinkovin. Od sušenja je odvisna končna kakovost pridelka. Pri odločitvi in izbiri rastline za pridelovanje je treba poleg gospodarske zanimivosti upoštevati tudi obstoječo opremo na kmetiji. Mnoge kmetijske stroje je mogoče uporabljati tudi pri pridelovanju zelišč. Za obdelovanje tal uporabljamo pluge, brane in predsetvenike. Za sajenje lahko uporabljamo sadilne stroje za zelenjavo. Na večjih površinah je mogoče uporabljati večje ali manjše kultivatorje in okopalnike. Za spravilo lahko uporabljamo prirejene kombajne za seme, izkopalnike za krompir za korenine in kosilnice ter snopovezalke za spravilo zelenih delov. Seveda je v tujini že mnogo različnih specializiranih strojev za obdelovanje in spravilo zelišč, vendar so dragi. Njihova uporaba je upravičena šele na velikih površinah. Ne smemo pozabiti, da je pridelovanje zelišč delovno intenzivna oblika kmetovanja, pri kateri je potrebno tudi več človeškega dela. V naših razmerah je perspektivno in upravičeno le pridelovanje na majhnih in srednje velikih površinah. Pri tem mora vsak gospodar sam pomisliti tudi na trženje pridelka. Tega praviloma ne morejo uporabiti za kaj drugega. Zato je najbolj idealna oblika pridelave naročena pridelava ali kooperacija. Pri tem se pridelovalec in naročnik dogovorita za količino, predvideno kakovost in tudi plačilo. V Sloveniji za zdaj ni veliko takih možnosti, ker večina predelovalcev uvaža cenejše, v naravi nabrane surovine. Tudi centraliziranega odkupa prek zadrug za pridelana zelišča ni. Zelišča pa lahko ponudijo na turističnih kmetijah in pri predelavi mleka v sirih. Zelišča bi praviloma smeli prodajati tudi na tržnici kot svoj pridelek. Vendar gre v zadnjih primerih lahko le za

zelišča, ki so z odredbo uvrščena med zelišča za hrano. To so začimbnice in zelišča z rahlim delovanjem in so brez stranskih učinkov. Vsa druga zelišča smejo po zakonu o zdravilih prodajati le za to usposobljeni strokovnjaki.

Pridelovanje zelišč ima velik potencial, saj strokovnjaki tudi pri nas predvidevajo povečanje povpraševanja po pridelanih zeliščih. Trgovanje z zelišči iz narave vse bolj omejujejo mednarodni predpisi in konvencije. Zlasti cenjena so zelišča, pridelana po priporočilih dobre pridelovalne prakse in po načelih ekološkega ali sonaravnega pridelovanja (Rode, 2001).

3 METODA DELA

Pri izdelavi diplomske naloge so bile uporabljene naslednje metode: anketiranje, vnos in obdelava podatkov, analiza anket in prebiranje literature in člankov v elektronski ali fizični obliki.

Raziskavo smo opravili na podlagi primarnih podatkov z enkratnim raziskovanjem. Anketo po metodi osebnega spraševanja smo izvajali med februarjem in marcem 2011 na območju mesta Ljubljane. Anketirali smo tako, da smo nagovorili naključne mimoidoče v centru Ljubljane. Nekaj anket pa je bilo izpolnjenih s strani prijateljev in znancev na območju mesta Ljubljane. Pri raziskavi je sodelovalo 130 oseb starih med 20 in 85 let.

3.1 VPRAŠALNIK

Vprašanja so bila zaprtega in odprtega tipa. Pri nekaterih vprašanjih je bilo več možnih odgovorov. Vprašalnik (priloga A) je vseboval 9 tematskih vprašanj o zeliščih in dišavnicah, ki so bila razvrščena v tri sklope ter demografska vprašanja.

V prvem sklopu smo sodelujoče spraševali po mnenju o zdravilnih rastlinah, poznavanju in uporabi le-teh, ter kako si jih priskrbijo in zakaj jih uporabljajo. V drugem sklopu, pa smo sodelujoče spraševali po mnenju o dišavnicah, poznavanju in uporabi le-teh, ter kako si jih priskrbijo in zakaj jih uporabljajo. V tretjem sklopu nas je zanimalo stališče anketiranih o ekološki pridelavi zdravilnih rastlin in dišavnic.

3.2 OBDELAVA PODATKOV

Podatke smo uredili v bazo podatkov s programom Excel, jih obdelali z metodami opisne statistike ter predstavili v preglednicah in slikah.

4 REZULTATI

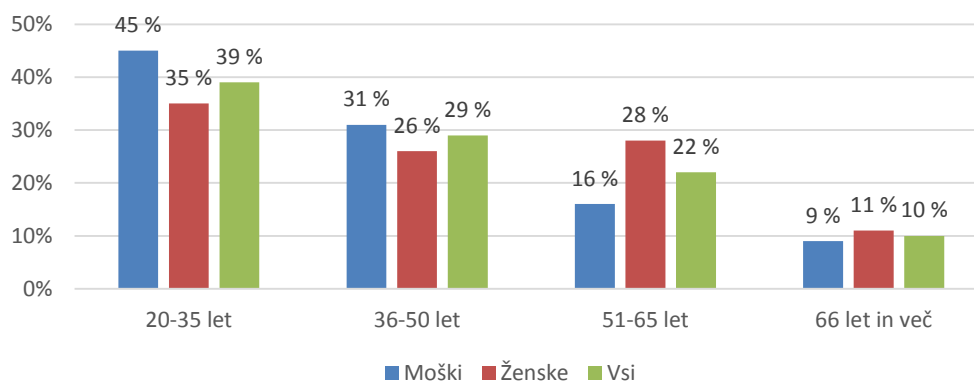
4.1 PODATKI O ANKETIRANIH

V raziskavi je sodelovalo 130 oseb:

- 45% moških in
- 55% žensk.

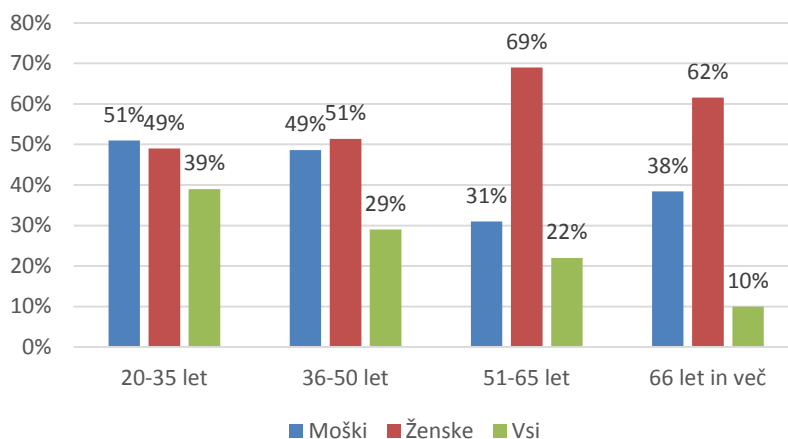
Razvrstili smo jih v štiri starostne skupine:

- prva starostna skupina od 20 do 35 let – 39% anketirancev,
- druga starostna skupina od 36 do 50 let – 29% anketirancev,
- tretja starostna skupina od 51 do 65 let – 22% anketirancev,
- četrto starostno skupino sestavljajo starejših od 66 let – 10% anketirancev.

Slika 1: Delež anketirancev glede na spol in starost; Ljubljana, 2011.

Delež (moških) anketirancev je bil največji v prvi starostni skupini in najmanjši v zadnji starostni skupini, ravno tako pri anketirankah. Vendar je pri njih enakomernejši delež v prvih treh starostnih skupinah (slika 1).

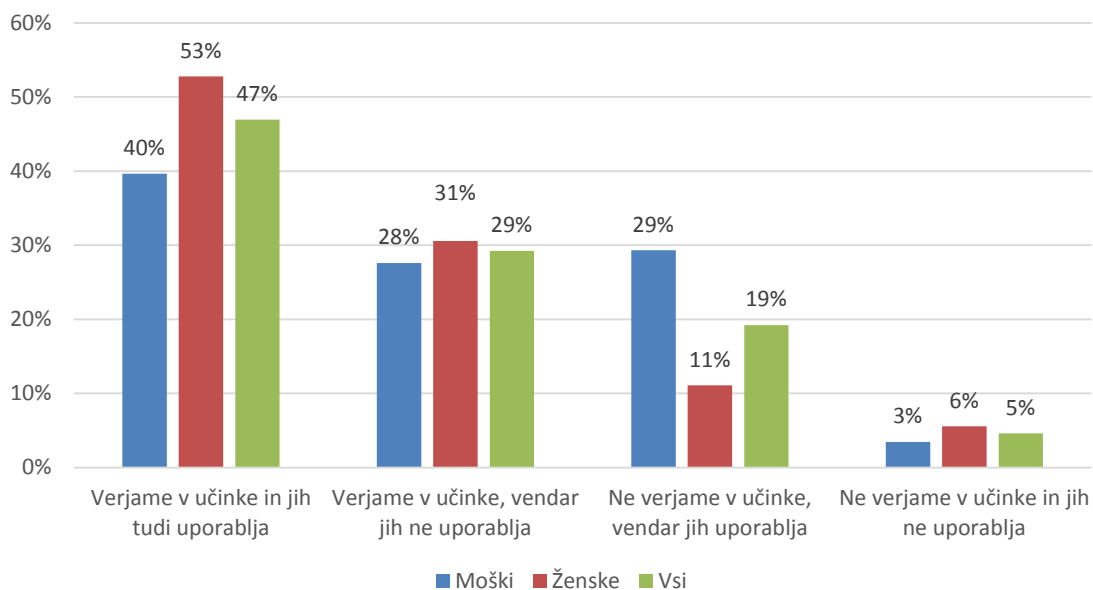

Slika 2: Zastopanost spola anketirancev (%) v posamezni starostni skupini; Ljubljana, 2011.

Zastopanost moških in žensk v prvih dveh starostnih skupinah je enakomerna, med tem ko je delež anketirank starejših od 50 let občutno večji kot pri moških (slika 2).

4.2 MNENJE ANKETIRANIH O UČINKIH ZDRAVILNIH RASTLIN

Prvo vprašanje je bilo namenjeno ugotavljanju tega, ali verjamejo v učinke zdravilnih rastlin in kako to vpliva na njihovo uporabo. Vprašani so imeli na voljo 4 različne odgovore.

Slika 3: Mnenje anketiranih o učinkih zdravilnih rastlin glede na spol; Ljubljana, 2011.

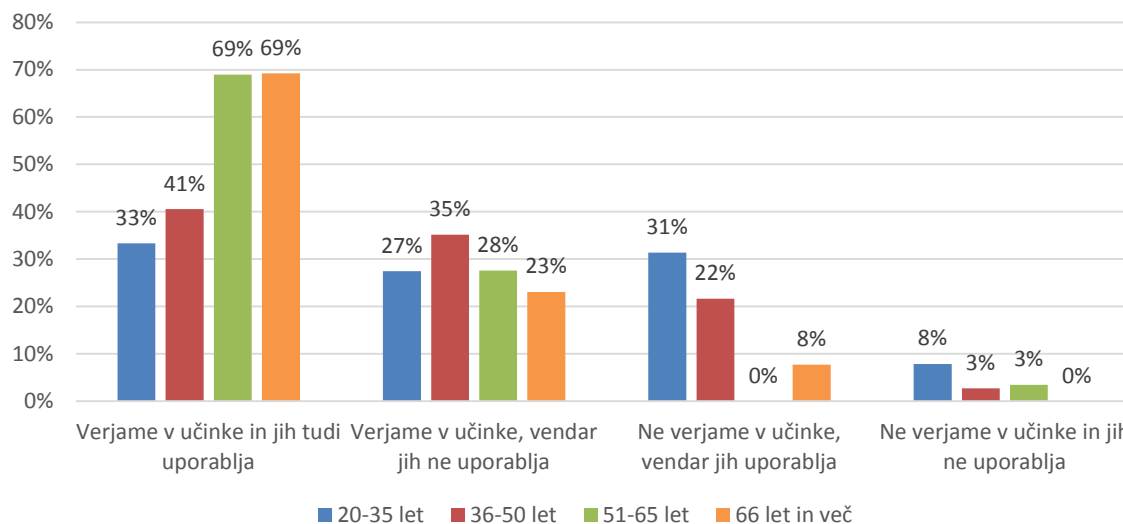
Opaziti je, da so si odgovori najbolj enakovredni pri anketirancih v prvi (20-35 let) in deloma v drugi (36-50 let) starostni skupini. Vendar pri vseh starostnih skupinah precej zaostaja mnenje, da ne verjamejo v učinke zdravilnih rastlin in jih zato tudi ne uporabljajo.

Največ anketiranih verjame v učinke zdravilnih rastlin in jih tudi uporablja. Zdi se, da s starostjo narašča zaupanje v učinkovine zdravilnih rastlin, saj tako meni 67 % iz tretje (36-50 let) in 69 % anketirancev iz četrte (66let in več) starostne skupine. Iz prve starostne skupine (20-35 let) se jih je za ta odgovor odločilo 33 % in iz druge (36-50 let) 40 %. K temu odgovoru je nagnjenih tudi več žensk, in sicer 53 % žensk in 40 % anketiranih moških.

29 % jih verjame v učinke zdravilnih rastlin, vendar jih ne uporablja. Ne glede na starost in spol, se je za ta odgovor odločil podoben odstotek anketiranih, in sicer 28 % moških in 31 % žensk, ter 27 % anketirancev iz prve starostne skupine, 35 % iz druge, iz tretje 28 % in iz četrte starostne skupine 23 % anketirancev.

V povprečju jih 20 % ne verjame v učinke zdravilnih rastlin, vendar jih uporabljajo. Za ta odgovor se je odločilo precej več moških kot žensk in sicer 29 % moških in 11 % žensk. Glede na starost pa izstopata prva (31 %) in druga starostna skupina (22 %) po najvišjem

deležu in tretja starostna skupina, kjer se za ta odgovor ni odločil nihče od anketiranih. Iz četrte starostne skupine 8 % anketirancev ne verjame v učinke, vendar jih vseeno uporabljajo.

Slika 4: Mnenje anketiranih o učinkih zdravilnih rastlin glede na starost, Ljubljana, 2011.

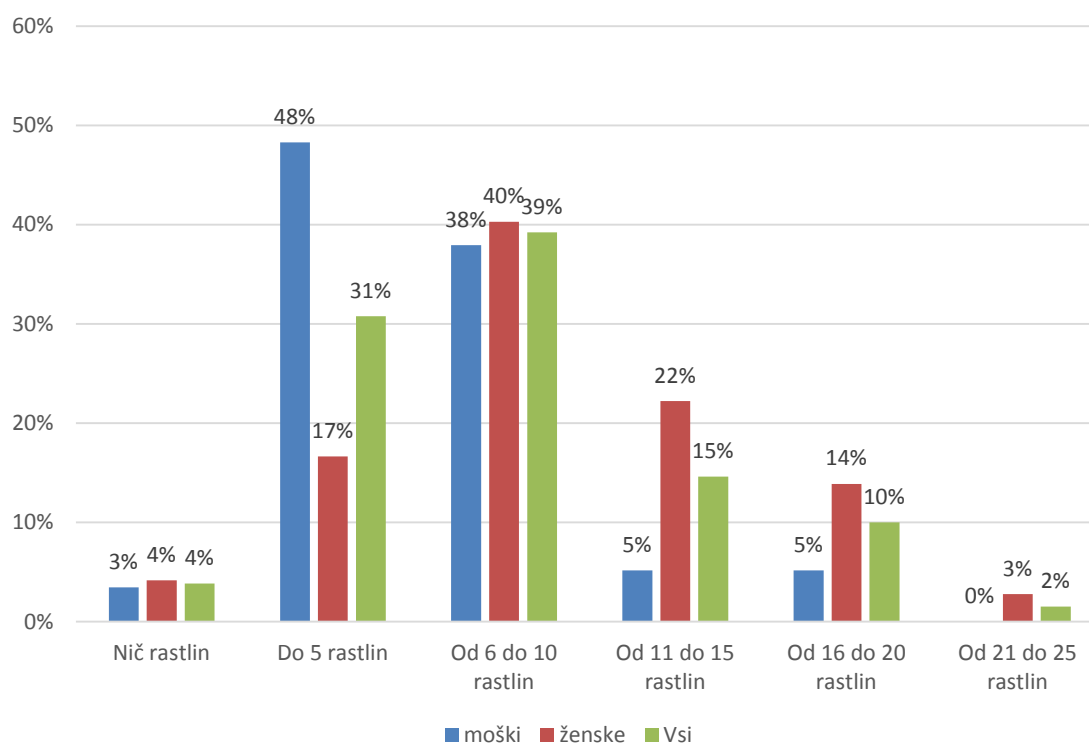
5 % sodelujočih v raziskavi ne verjame v učinke zdravilnih rastlin, zato jih tudi ne uporabljajo. Za ta odgovor se je opredelilo 6 % žensk in 3 % moških. Glede na starost so rezultati dokaj podobni, le pri četrtni starostni skupini ni bilo nikogar, ki bi bil takega mnenja. Iz prve starostne skupine se jih je za ta odgovor odločilo 8 %, iz druge in tretje pa 3 % anketirancev.

4.3 POZNAVANJE ZDRAVILNIH RASTLIN

Anketiranci so našeli zdravilne rastline, ki jih poznajo. Raziskava je pokazala, da med vsemi največ zdravilnih rastlin poznajo ženske iz četrte starostne skupine (66 let in več). Ženske v povprečju poznajo za skoraj dve tretjini več zdravilnih rastlin od moških. Največ, kar 39 % od vseh anketiranih pozna med 6 in 10 zdravilnih rastlin.

Največ moških je našelo do 5 poznanih zdravilnih rastlin (48 %). Z 38 % jim sledijo tisti moški, ki poznajo od 6 do 10 zdravilnih rastlin. Deleži moških, ki ne poznajo zdravilnih rastlin in tistih, ki poznajo od 11 do 15 ter od 16 do 20 zdravilnih rastlin so si precej enotni in sicer od 3 do 5%. Nihče med anketiranimi moškimi ne pozna več kot 21 zdravilnih rastlin.

Največ žensk je našelo od 6 do 10 zdravilnih rastlin (40%). Sledijo jim tiste, ki poznajo od 11 do 15 zdravilnih rastlin (22%), njim anketiranke, ki poznajo do 5 zdravilnih rastlin (17%) ter tiste, ki poznajo od 16 do 20 zdravilnih rastlin (14%). Najmanjši delež pa je tistih žensk, ki poznajo več kot 21 zdravilnih rastlin (3%), oz. tistih, ki ne poznajo zdravilnih rastlin (4%).

Slika 5: Poznavanje zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

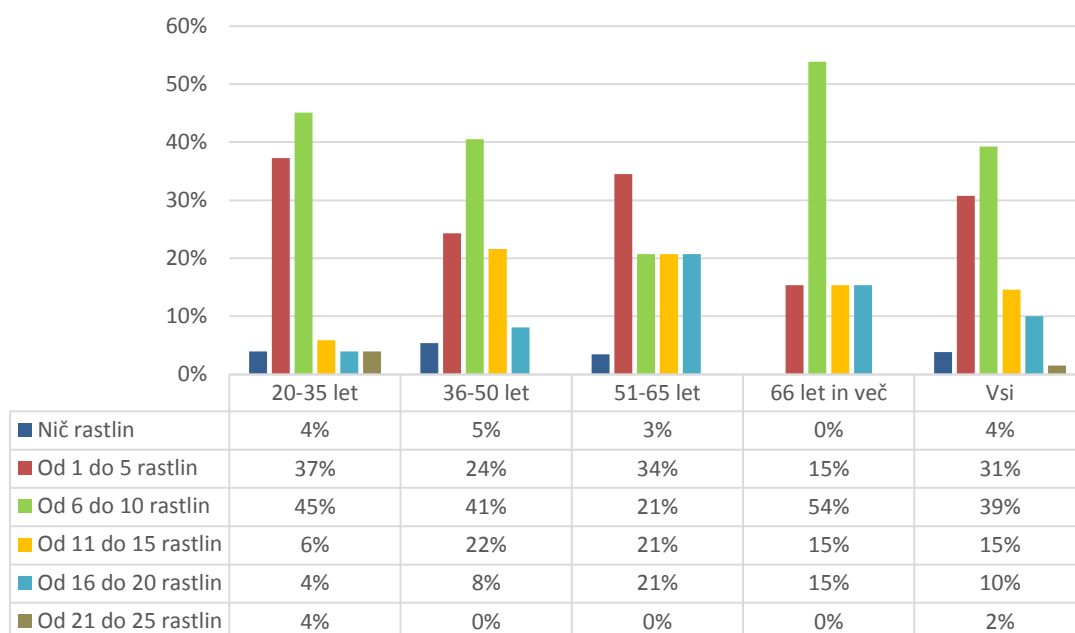
Glede na starost je opaziti, da z leti narašča število poznanih zdravilnih rastlin. Izjemi sta bili 2 osebi v prvi starostni skupini (20 do 35 let), ki sta našle preko 21 poznanih zdravilnih rastlin, saj v nobeni drugi starostni skupini ni bilo nikogar, ki bi našel več kot 20 zdravilnih rastlin.

V prvi starostni skupini (20 do 35 let) je največ anketirancev našlo od 6 do 10 (45 %) ter od 1 do 5 zdravilnih rastlin (37 %). Vsi ostali jim sledijo s 4 do 6 %.

V drugi starostni skupini (36 do 50let) jih največji delež (41 %) pozna od 6 do 10 zdravilnih rastlin. Nato so tisti, ki poznajo do 5 in tisti, ki poznajo od 11 do 15 zdravilnih rastlin z 24 in 22 %. Delež tistih, ki ne poznajo zdravilnih rastlin in tistih, ki jih poznajo med 16 in 20 je 5 oz. 8 %.

V tretji starostni skupini (od 51 do 65 let) je največ takih, ki pozna do 5 zdravilnih rastlin in sicer 34 %. Z 21 % sledijo tisti, ki poznajo od 6 do 10, od 11 do 15 in od 16 do 20 zdravilnih rastlin. Najmanj je takih, ki ne poznajo zdravilnih rastlin (3 %).

Med anketiranci starimi 66 let in več je daleč največ takih (54 %), ki poznajo od 6 do 10 zdravilnih rastlin. Njim sledijo s 15 % tisti, ki poznajo do 5, od 11 do 15 in od 16 do 20 zdravilnih rastlin. Nikogar v tej starostni skupini ni bilo, ki ne bi poznal zdravilnih rastlin.

Slika 6: Poznavanje zdravilnih rastlin med anketiranci glede na starostne skupine; Ljubljana, 2011.

4.3.1 Zdravilne rastline, ki jih anketiranci poznajo

Zdravilne rastline so v ljudski medicini in prav tako v alternativni medicini precej poznane in razširjene. Večkrat pa se na seznamu zdravilnih rastlin znajdejo tudi dišavnice in obratno. Anketirani so skupno našteali 79 zdravilnih rastlin, ki jih poznajo. Ženske poznajo za skoraj dve tretjini več zdravilnih rastlin. Vrstni red poznavanja zdravilnih rastlin se med spoloma razlikuje.

Raziskava je pokazala, da si po vrstnem redu od 1 do 10 sledijo: 1. prava kamilica (*Chamomilla recutita*) z 68 %; 2. žajbelj (*Salvia officinalis*) s 63 %; 3. meta (*Mentha spp.*) z 52 %; 4. navadna melisa (*Melissa officinalis*) z 39 %; 5. materina dušica (*Thymus spp.*) s 37 %; 6. navadni komarček (*Foeniculum vulgare*) z 28 %; 7. velika kopriva (*Urtica dioica*) s 25 %; 8. navadna lipa (*Tilia platyphyllos*) in navadni rman (*Achillea millefolium*) s 25 %; 9. črni bezeg (*Sambucus nigra*) s 24 %; 10. navadna arnika (*Arnica montana*) s 23 %.

Med moškimi so najbolj poznane naslednje zdravilne rastline: 1. prava kamilica (*Chamomilla recutita*) s 45 %; 2. žajbelj (*Salvia officinalis*) s 35 %; 3. navadni šipek (*Rosa canina*) s 26 %; 4. meta (*Mentha spp.*) z 21 %; 5. navadni komarček (*Foeniculum vulgare*), velika kopriva (*Urtica dioica*), navadna lipa (*Tilia platyphyllos*) in črni bezeg (*Sambucus nigra*) s 17 %; 6. navadna melisa (*Melissa officinalis*) s 16 %; 7. vrtni ognjič (*Calendula officinalis*) s 14 %; 8. navadni rman (*Achillea millefolium*) z 10 %; 9. navadna arnika (*Arnica montana*), pravi pelin (*Artemisia absinthium*) in navadna tavžentroža (*Centaurium erythraea*) z 9 %; 10. njivska preslica (*Equisetum arvense*), trpotec (*Plantago spp.*), borovnica (*Vaccinium myrtillus*), navadni glog (*Crataegus oxyacantha*) in vinska rutica (*Ruta graveolens*) s 7 %.

Med ženskami, so najbolj poznane sledeče zdravilne rastline: 1. prava kamilica (*Chamomilla recutita*) in žajbelj (*Salvia officinalis*) s 86 %; 2. meta (*Mentha spp.*) s 76 %; 3. navadna melisa (*Melissa officinalis*) z 58 %; 4. materina dušica (*Thymus spp.*) s 54 %; 5. navadni komarček (*Foeniculum vulgare*) in navadni rman (*Achillea millefolium*) s 36 %; 6. navadna arnika (*Arnica montana*) s 35 %; 7. velika kopriva (*Urtica dioica*) z 32 %; 8. navadna lipa z 31 %; 9. črni bezeg (*Sambucus nigra*) in vrtni ognjič (*Calendula officinalis*) z 29 %; 10. njivska preslica (*Equisetum arvense*) z 21 %.

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi B: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, za katere so navedli, da jih poznajo, glede na spol.

4.4 RABA ZDRAVILNIH RASTLIN

4.4.1 Raba svežih zdravilnih rastlin

Raba svežih zdravilnih rastlin je med ljudmi precej razširjena, vendar še vedno manj od rabe posušenih zdravilnih rastlin, saj je raba večine izmed njih sezonsko pogojena. Raziskava je pokazala, da imajo ženske od moških veliko širši izbor zdravilnih rastlin, ki jih uporabljajo v sveži obliki.

Med moškimi si po vrstnem redu sveže uporabljenih zdravilnih rastlin sledijo: 1. škrlatni ameriški slamnik (*Echinacea purpurea*) s 33 %; 2. žajbelj (*Salvia officinalis*) in meta (*Mentha spp.*) z 29 %; 3. navadna melisa (*Melissa officinalis*) z 22 %; 4. pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*), trpotec (*Plantago spp.*) in bazilika (*Ocimum basilicum*) z 10 %; 5. prava kamilica (*Chamomilla recutita*), regrat (*Taraxacum officinale*), navadni šipek (*Rosa canina*) in navadni rman (*Achillea millefolium*) s 7 %.

Pri ženskah si po vrstnem redu sveže uporabljenih zdravilnih rastlin sledijo: 1. žajbelj (*Salvia officinalis*) s 43 %; 2. škrlatni ameriški slamnik (*Echinacea purpurea*) s 36 %; 3. meta (*Mentha spp.*) in velika kopriva (*Urtica dioica*) z 31 %; 4. prava kamilica (*Chamomilla recutita*) s 25 %; 5. navadna melisa (*Melissa officinalis*) in pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) s 24 %.

Kar nekaj rastlin je, ki imajo med ženskami visok odstotek uporabe v sveži obliki, za razliko od moških, ki te rastline v sveži obliki ne uporabljajo. Te rastline so: velika kopriva (*Urtica dioica*) z 31 %, črni bezeg (*Sambucus nigra*) z 19 %, navadna zelena (*Apium graveolens*) s 15 %, materina dušica (*Thymus spp.*) in navadni netresk (*Sempervivum tectorum*) s 13 %, navadna lipa (*Tilia platyphyllos*) z 8 %, čemaž (*Allium ursinum*) s 7 %; s 4 % so navadna buča (*Cucurbita pepo*), limona (*Citrus limonium*), navadna dobra misel (*Origanum vulgare*), njivska preslica (*Equisetum arvense*) in navadni navadni slez (*Althaea officinalis*); ter s 3% borovnica (*Vaccinium myrtillus*), krvavi mlečnik (*Chelidonium majus*) in navadni navadni lapuh (*Tussilago farfara*).

Med zdravilnimi rastlinami, pa je nekaj tudi takih, ki jih sveže uporabljajo zgolj moški. Te rastline so: ribez (*Ribes*) s 5 %; s 3 % so hermelika (*Sedum maximum*), navadna rabarbara (*Rheum rhabarbarum*), navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*), navadna tavžentroža

(*Centaurium erythraea*) in dišeča vijolica (*Viola odorata*); ter z 2 % navadni hren (*Armoracia laphatifolia*) in pehtran (*Artemisia dracuncululus*).

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi C: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, ki jih uporabljajo glede na spol.

4.4.2 Raba posušenih zdravilnih rastlin

Raba posušenih zdravilnih rastlin je med uporabniki le-teh najbolj razširjena saj se enostavno shranjujejo in se lahko uporabljajo skozi vse leto. Tudi tu se opazi večja pestrost uporabe med ženskimi predstavnicami.

Med moškimi si po vrstnem redu najpogostejše uporabe v posušeni obliki sledijo naslednje zdravilne rastline: prava kamilica (*Chamomilla recutita*) z 59 %, žajbelj (*Salvia officinalis*) s 45 %, meta (*Mentha spp.*) s 34 %, navadna melisa (*Melissa officinalis*) in navadni šipek (*Rosa canina*) s 26 %, navadna lipa (*Tilia platyphyllos*) z 21 %, materina dušica (*Thymus spp.*) s 16 % ter velika kopriva (*Urtica dioica*) in njivska preslica (*Equisetum arvense*) z 10 %.

Med ženskami je vrstni red prvih treh posušenih zdravilnih rastlin, ki jih najpogosteje uporabljajo enak moškemu vrstnemu redu (prava kamilica, žajbelj, meta). Naprej pa si sledijo: materina dušica (*Thymus spp.*) z 29 %, navadna lipa (*Tilia platyphyllos*) s 25 %, navadna melisa (*Melissa officinalis*) z 22 %, črni bezeg (*Sambucus nigra*) z 21 %, navadni komarček (*Foeniculum vulgare*) s 15 %, navadni rman (*Achillea millefolium*) in origano (*Origanum vulgare*) s 14 %, ter velika kopriva (*Urtica dioica*) in materina dušica (*Thymus spp.*) z 10 %.

Zdravilne rastline, ki jih posušene uporabljajo zgolj ženske so: navadna kumina (*Carum carvi*) s 7 %, vrtni ognjič (*Calendula officinalis*) in navadna tavžentroža (*Centaurium erythraea*) s 6 %, bela omela (*Viscum album*) s 4 %; hmelj (*Humulus lupulus*), kurkuma (*Curcuma longa*) in pomladanski jeglič (*Primula veris*) s 3 %; krvavi mlečnik (*Chelidonium majus*), brusnica (*Vaccinium vitis-idaea*), navadna buča (*Cucurbita pepo*), drobnjak (*Allium schoenoprasum*), gornik (*Arctostaphylos spp.*), hermelika (*Sedum maximum*), islandski lišaj (*Cetraria islandica*), rumeni svišč (*Gentiana lutea*) in pravi pelin (*Artemisia absinthium*) z 1 %.

Med zdravilnimi rastlinami, pa je nekaj tudi takih, ki jih posušene uporabljajo zgolj moški. Te rastline so: škrlatni ameriški slamnik (*Echinacea purpurea*) s 5 %; gozdna jagoda (*Fragaria vesca*), krhlika (*Frangula alnus*), neem (*Azadirachta indica*) in vrbovec (*Epilobium spp.*) s 3 %; hibiskus (*Hibiscus esculentus*), smreka (*Picea abies*) in regrat (*Taraxacum officinale*) z 2 %.

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi D: Sestava anketiranih po rabi posušenih zdravilnih rastlin glede na spol.

4.4.3 Zdravilne rastline namočene v alkohol

Občutna je razlika med spoloma, ko je govora o zdravilnih rastlinah namočenih v alkohol, saj so predvsem moški tisti, ki namakajo najrazličnejše zdravilne rastline. Od anketiranih smo dobili povratno informacijo, da velikokrat najrazličnejše zdravilne rastline namakajo v alkoholu z namenom, da bi dobili priljubljen in vsesplošno poznan zeliščni alkoholni napitek. Zanj so v uporabi različni recepti.

Zdravilne rastline, ki jih moški najpogosteje namakajo v alkohol so: navadna arnika (*Arnica montana*) s 40 %, borovnica (*Vaccinium myrtillus*) z 31 %, pravi pelin (*Artemisia absinthium*) in oreh (*Juglans regia*) z 19 %, črn trn (*Prunus spinosa*) z 12 % ter brin (*Juniperus communis*) in vinska rutica (*Ruta graveolens*) z 9 %.

Zdravilne rastline, ki jih ženske najpogosteje namočijo v alkohol so: navadna arnika (*Arnica montana*) s 24 %, pravi pelin (*Artemisia absinthium*) z 18 %, divji kostanj (*Aesculus hippocastanum*) s 17 % in oreh (*Juglans regia*) s 15 %.

Kar nekaj je takih zdravilnih rastlin, ki jih v alkohol namakajo zgolj moški. S 5 % moških uporabnikov so naslednje: dišeči vratič (*Tanacetum balsamita*), navadni glog (*Crataegus oxyacantha*), gozdna jagoda (*Fragaria vesca*), malina (*Rubus idaeus*), materina dušica (*Thymus spp.*) in navadna melisa (*Melissa officinalis*). S 3 % so: češmin (*Berberis vulgaris*), prava kamilica (*Chamomilla recutita*), limona (*Citrus limonium*), navadna lipa (*Tilia platyphyllos*) in pomladanski jeglič (*Primula veris*). Z 2 % pa so: jerebika (*Sorbus aucuparia*) in koriander (*Coriandrum sativum*).

Med zdravilnimi rastlinami, sta dve, ki jih uporabljajo zgolj anketirane ženske. Te so: zdravilna špajka - baldrijan (*Valeriana officinalis*) in navadni komarček (*Foeniculum vulgare*) s 3 %.

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi E: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, ki jih namočijo v alkohol glede na spol.

4.4.4 Zdravilna rastlinska olja ter rastline namočene v olje

Tu gre za rastlinska olja, ter za olja v katerih so oz. so bile namočene zdravilne rastline. Rastlinska olja pridobimo s prešanjem semen oz. plodov, ki pa jih lahko uporabljamo samostojno ali vanj namočimo zdravilne rastline. Pri tem se največkrat kot osnovno olje uporabi oljčno, mandljevo ali sončnično olje. V zdravilne namene anketirani uporabljajo mandljevo in orehovo olje. Kot dodatek k olju za njegovo oplemenitenje, pa uporabljajo: vrtni ognjič, šentjanževko, sivko, arniko, pravo kamilico in pravi pelin.

Vrstni red največkrat namočenih rastlin v olje oz. rastlinskih olj je med spoloma precej podoben. Izstopa šentjanževka (*Hypericum perforatum*), pri čemer jo uporablja več moških (12 %), kot žensk (7 %). Orehovo (*Juglans regia*) in kamilično olje (*Chamomilla recutita*) uporabljajo izključno anketiranke, medtem ko izključno moški anketiranci uporabljajo pelinovo olje (*Artemisia abinthium*).

Preglednica 1: Sestava anketiranih in uporaba zdravilnih rastlin namočenih v olje glede na spol, Ljubljana, 2011.

Zdravilne rastline namočene v olje					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški (%)	Ženske (%)	Vsi (%)
1	VRTNI OGNJIČ	<i>Calendula officinalis</i>	16	18	17
2	ŠENTJANŽEVKA	<i>Hypericum perforatum</i>	12	7	9
3	MANDELJ	<i>Prunus amygdalus</i>	5	6	5
4	SIVKA	<i>Lavandula spp.</i>	2	4	3
5	NAVADNA ARNIKA	<i>Arnica montana</i>	2	3	2
6	OREH	<i>Juglans regia</i>	0	4	2
7	PRAVA KAMILICA	<i>Chamomilla recutita</i>	0	3	2
8	PRAVI PELIN	<i>Artemisia absinthium</i>	2	0	1

4.4.5 Zdravilne rastline v drugačni obliki

Zdravilne rastline in učinkovine iz njih lahko shranjujemo ter uporabljamo tudi na vrsto drugih načinov. Lahko jih namočimo v kis, konzerviramo s sladkorjem (sirupi, marmelade, džemi), konzerviramo s soljo, pasteriziramo, zamrznemo,.. Zelo pogosta pa je uporaba učinkovin v obliki krem, mazil, tinktur, eteričnih olj, rastlinskih koncentratov...

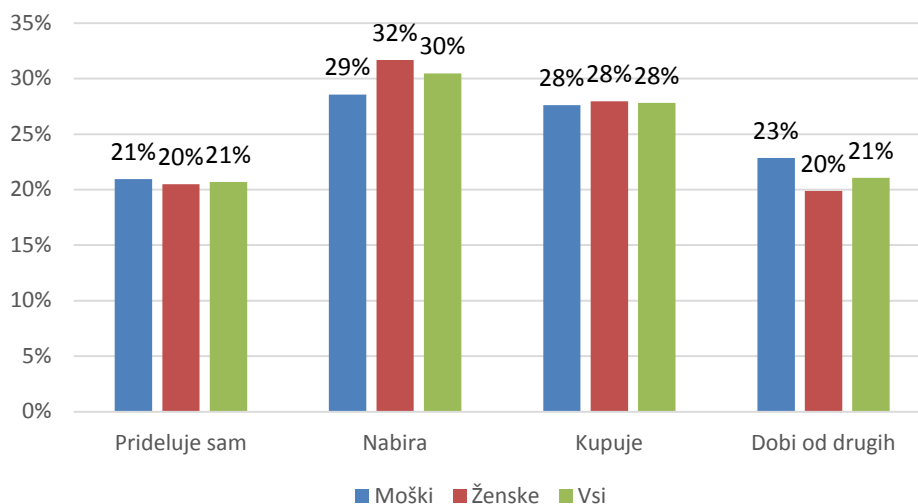
Daleč najbolj razširjena je uporaba vrtnega ognjiča (*Calendula officinalis*) in sicer v obliki masti, mazil, krem in tinktur. V navedenih oblikah uporablja vrtni ognjič kar 36 % moških in le 10 % žensk. Procentni delež uporabe je pri ostalih rastlinah primerljiv med spoloma. Vrtnemu ognjiču sledijo: smreka (*Picea abies*) v obliki sirupa in mazila z 8 %; navadna arnika (*Arnica montana*) v obliki tinkture, kreme in homeopatskih zdravil s 5 %; zamrznjen pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) s 4 %; mazilo iz šentjanževke (*Hypericum perforatum*) s 3 %, aloja (*Aloe arborescens*) v obliki soka in mazila z 2 %; črni bezeg (*Sambucus nigra*) v obliki sirupa in marmelade z 2 % in prava kamilica (*Chamomilla recutita*) v obliki mazila in obkladkov z 2 %.

Med moškimi so v uporabi še: brinova krema (*Juniperus communis*), jegličev sirup (*Primula veris*) in konoplja v inhalirani obliki (*Cannabis sativa*). Med ženskami pa so v uporabi še: baldrijanova tinktura (*Valeriana officinalis*), tinktura iz škrlatnega ameriškega slamnika (*Echinacea purpurea*), mazilo iz divjega kostanja (*Aesculus hippocastanum*), paradižnikova mezga (*Lycopersicon esculentum*), regratov sirup (*Taraxacum officinale*) in trpotčev sirup (*Plantago spp.*).

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi F: Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah v drugačni obliki glede na spol

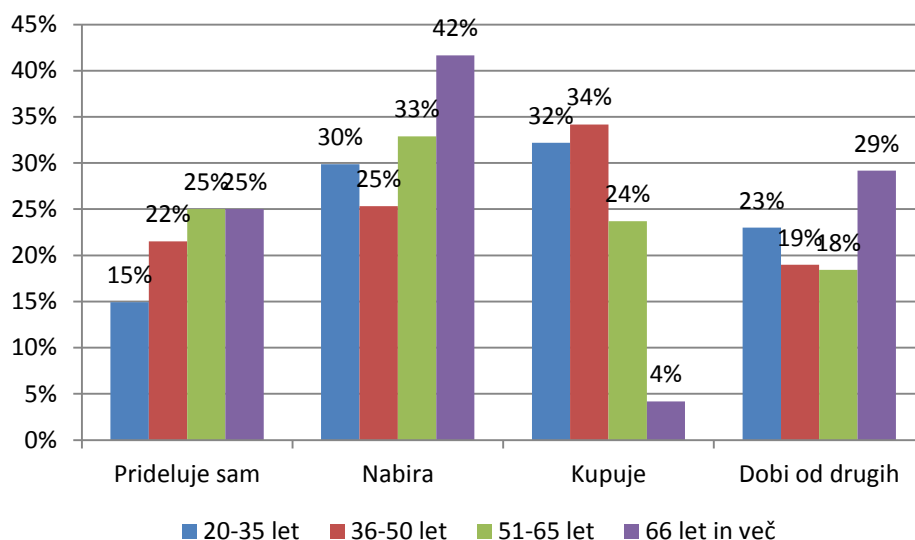
4.5 PRISKRBA ZDRAVILNIH RASTLIN

Pri vprašanju, kako si priskrbijo zdravilne rastline, so se anketirani lahko odločili za več odgovorov. Tudi tu se kaže, da se ženske bolj poslužujejo zdravilnih rastlin, saj so odstotki pri vseh ženskih odgovorih višji kot pri moških.

Slika 7: Sestava anketiranih in način pridobitve zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

Raziskava je pokazala, da si največji delež oseb (62 %) zdravilne rastline priskrbi z nabiranjem. Med nabiralci je kar 71 % žensk in 52 % moških. Kupuje jih 57 % anketiranih in sicer 63 % žensk in 50 % moških. Kar 43 % jih zdravilne rastline dobi od prijateljev in znancev, tu je odstotek med spoloma podoben. Najmanjši delež anketiranih (42 %) pa zdravilne rastline prideluje sam. Med pridelovalci je za 8 % več žensk od moških.

Slika 8: Sestava anketiranih in način pridobitve zdravilnih rastlin glede na starost, Ljubljana, 2011.

Pridelovanje zdravilnih rastlin s starostjo narašča. Najvišji delež pridelovalcev (66 %) je iz tretje (od 51 do 65 let), krepko najnižji - 26 % pa iz prve starostne skupine (od 20 do 35 let). Druga (od 36 do 50 let) in tretja starostna skupina (od 51 do 65 let) sta si glede pridelovanja enakovredni (46 %).

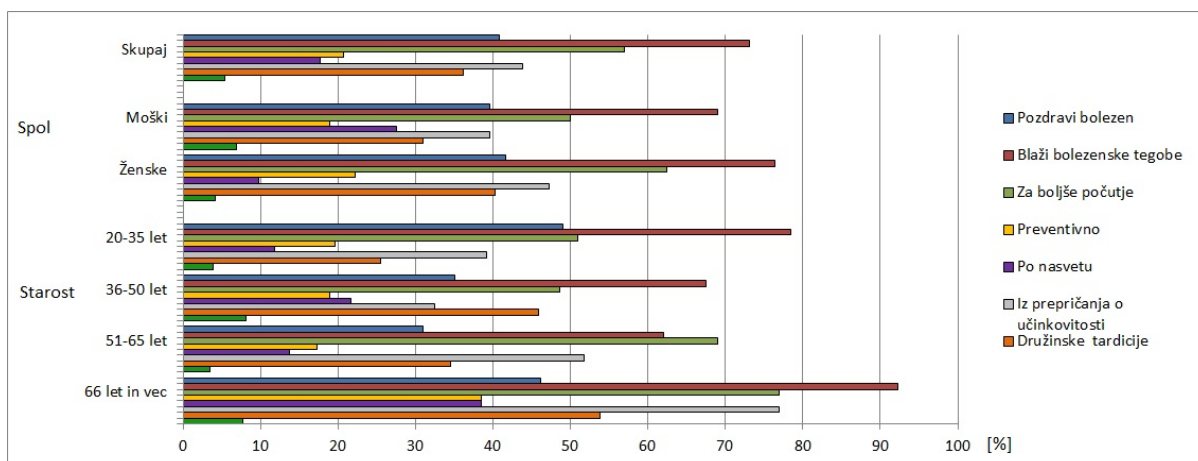
Tudi nabiralništvo z leti narašča. Tako je največ nabiralcev iz tretje starostne skupine, kar 86 % in iz četrte 77 %, najmanj pa je iz prve (51 %) in druge starostne skupine (54 %).

Zdravilne rastline največkrat kupijo osebe iz druge starostne skupine (73 %). Sledijo jim osebe iz tretje (62 %) in njim osebe iz prve starostne skupine. Daleč najmanjši delež kupcev pa je iz četrte starostne skupine, s samo 8 %.

Da smo Slovenci solidarni in si pomagamo tudi ko gre za zdravje, bi lahko sklepali iz visokega deleža anketiranih, ki zdravilne rastline dobi od prijateljev in znancev. Tudi pri tem odgovoru odstotek s starostjo linearno narašča. Tako je najnižji delež v prvi starostni skupini (39 %) in najvišji v četrta starostni skupini (54 %).

4.6 RAZLOGI UPORABE ZDRAVILNIH RASTLIN

Ljudje uporabljajo zdravilne rastline iz različnih razlogov in z različnim namenom. Anketiranci so se lahko odločili med več odgovori ter za več od njih. Raziskava je pokazala, da ljudje najpogosteje zdravilne rastline uporabljajo za zdravljenje z namenom, da bi ublažili bolezenske tegobe, pozdravili bolezen in izboljšali počutje. Odgovori med spoloma so dokaj izenačeni. Razlika se opazi le pri uporabi zdravilnih rastlin po nasvetu drugih, iz česar lahko sklepamo, da ženske bolj zaupajo izkušnjam in modrostim drugih. Večje razlike med razlogi za uporabo se kažejo med starostnimi skupinami, kjer z najpogostejšimi razlogi uporabe izstopa četrta starostna skupina (66 let in več). Anketirani zdravilne rastline najmanj uporabljajo v druge namene. Tisti, ki jih uporabljajo v druge namene, jih predvsem za varstvo rastlin pred boleznimi in škodljivci, za zdravljenje domačih živali in za krmo živalim.

Slika 9: Delitev anketiranih po starosti in spolu glede na namen uporabe rastlin, Ljubljana, 2011.

Kar 73 % od vseh anketiranih uporablja zdravilne rastline z namenom, da bi ublažili bolezenske tegobe. Drug najpogostejši razlog (57 % anketiranih) uporabe je z namenom, da bi izboljšali počutje. Iz prepričanja o učinkovitosti je tretji najpogostejši razlog uporabe (44 % anketiranih). Četrta najpogostejši razlog uporabe je namen, da bi pozdravili bolezen (41 % anketiranih). Peti najpogostejši razlog (36 % anketiranih) je ta, da je uporaba zdravilnih rastlin v njihovi družini že tradicija. Kot preventivo uporablja zdravilne rastline

zgolj 21 %. Po nasvetu drugih pa zgolj 19 % anketiranih. Iz drugih razlogov zdravilne rastline uporablja 6 % anketiranih.

Preglednica 2: Sestava anketiranih in namen uporabe rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

Namen uporabe zdravilnih rastlin	Moški		Ženske		Vsi	
	število	%	število	%	število	%
Pozdravi bolezen	23	40	30	42	53	41
Blaži bolezenske tegobe	40	69	55	76	95	73
Za boljše počutje	29	50	45	63	74	57
Kot preventivno	11	19	16	22	27	21
Po nasvetu	16	28	7	10	23	19
Iz prepričanja o učinkovitosti	23	40	34	47	57	44
Družinska tradicija	18	31	29	40	47	36
Drugo	4	7	3	4	7	6

Razlika med razlogi za uporabo je bolj izrazita med starostnimi skupinami. Najbolj izstopa četrta starostna skupina (66 let in več), saj smo pri njih zabeležili daleč največjo pogostost uporabe zdravilnih rastlin iz različnih razlogov. Kar 92 % oseb iz četrte starostne skupine z zdravilnimi rastlinami blaži bolezenske tegobe. Sledijo jim osebe iz prve starostne skupine (20 do 35 let) z 78 %. Druga (36 do 50let) in tretja (51 do 65 let) starostna skupina sta si bolj enotni z 68 in 62 %.

Z željo po izboljšanju počutja uporablja zdravilne rastline 77 % anketiranih iz četrte starostne skupine. Z 69 % jim sledijo osebe iz tretje starostne skupine. Najbolj enotni in hkrati z najnižjim odstotkom sta si prva in druga starostna skupina z 51 in 49 %.

Iz prepričanja o učinkovitosti zdravilne rastline uporablja 77 % oseb iz četrte starostne skupine, na drugem mestu so osebe iz tretje starostne skupine (52 %), njim sledijo osebe prve starostne skupine (39 %). Najmanjkrat osebe iz druge starostne skupine posežejo po zdravilnih rastlinah iz prepričanja o učinkovitosti (32 %).

V želji po ozdravitvi največkrat po zdravilnih rastnih posežejo osebe iz prve starostne skupine (49 %). Z 46 % jim tesno sledijo osebe iz četrte starostne skupine. Osebe iz druge in tretje starostne skupine pa zaostajajo s 35 in 31 %.

Pri več kot polovici (54 %) anketiranih iz četrte starostne skupine je uporaba zdravilnih rastlin že družinska tradicija. Sledijo jim osebe iz druge s 45 % in njim osebe iz tretje starostne skupine s 35 %. Najmanj pa se lahko z družinsko tradicijo zeliščarstva pohvalijo osebe prve starostne skupine s 26 %.

Največkrat v preventivne namene zdravilne rastline uporabljajo osebe četrte starostne skupine (39 %). Pol manjkrat pa osebe prve (20 %), druge (19 %) in tretje (17 %) starostne skupine.

Nasvet, da naj uporabijo zdravilne rastline najbolj upoštevajo osebe četrte starostne skupine (39 %), precej manj osebe druge starostne skupine (22 %), najmanj pa osebe prve (12 %) in tretje (14 %) starostne skupine.

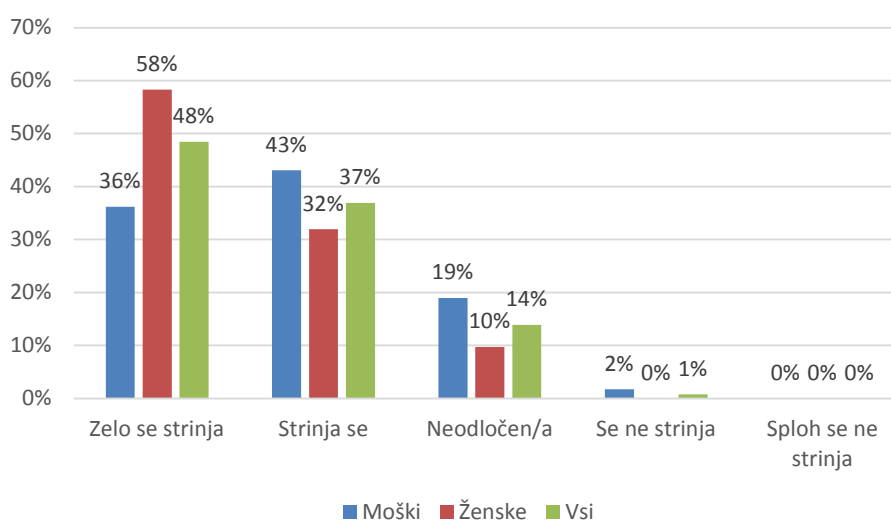
Največkrat zdravilne rastline v druge namene uporabljajo osebe iz druge in tretje starostne skupine in še teh je zgolj 8 %. Najmanjkrat pa osebe iz prve (4 %) in tretje (3 %) starostne skupine.

Preglednica 3: Sestava anketiranih in namen uporabe rastlin glede na starost, Ljubljana, 2011.

Namen uporabe zdravilnih rastlin	Starost								Vsi	
	20-35 let		36-50 let		51-65 let		66 let in več			
	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%
Pozdravi bolezen	25	49	13	35	9	31	6	46	53	41
Blaži bolezenske tegobe	40	78	25	68	18	62	12	92	95	73
Za boljše počutje	26	51	18	49	20	69	10	77	74	57
Kot preventivno	10	20	7	19	5	17	5	39	27	21
Po nasvetu	6	12	8	22	4	14	5	39	23	19
Iz prepričanja o učinkovitosti	20	39	12	32	15	52	10	77	57	44
Družinska tradicija	13	26	17	45	10	35	7	54	47	36
Drugo	2	4	3	8	1	3	1	8	7	6

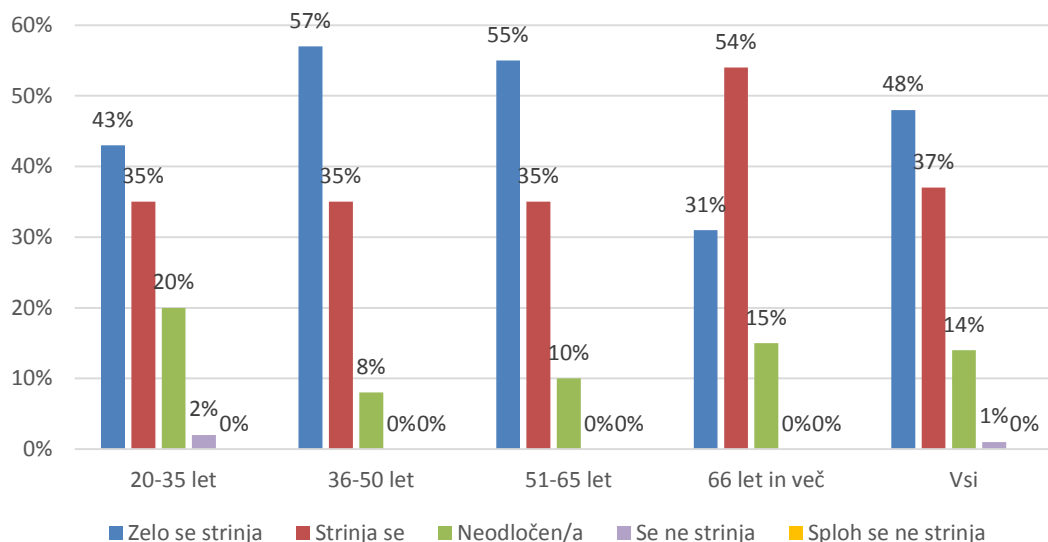
4.7 MNENJE ANKETIRANCEV O TEM, DA SO DIŠAVNICE NEPOGREŠLJIVE V KUHINJI

Da bi ugotovili kako pomembne so anketirancem dišavnice v kuhinji, smo jih zaprosili, da povedo koliko se strinjajo s trditvijo, da so dišavnice oz. začimbe v kuhinji nepogrešljive.

Slika 10: Mnenje anketirancev o pogrešljivosti dišavnic v kuhinji glede na spol; Ljubljana, 2011.

Kar 85 % vseh anketiranih je mnenja, da so dišavnice v kuhinji nepogrešljive. Med njimi je večji delež žensk (90 %) od moških (79 %). Neodločenih je 14 %, od tega 19 % moških in 10 % žensk. Strditvijo se ni strinjal zgolj en moški iz prve starostne skupine (20 do 35 let), kar znaša 1 % od vseh anketiranih. Nikogar ni bilo, ki se s trditvijo sploh ne bi strinjal.

Slika 11: Sestava anketiranih in stopnja trditve, da so dišavnice nepogrešljive v kuhinji glede na starost, Ljubljana, 2011.

Največ takšnih, ki so mnenja, da so dišavnice v kuhinji nepogrešljive (92 %) je iz druge starostne skupine (36 do 50 let). Sledi jim tretja starostna skupina (51 do 65 let) z 90 % in njim četrta starostna skupina (66 let ni več) s 85 %. Najmanj tako mislečih (78 %) je iz prve starostne skupine (20 do 35 let). Neopredeljenih je bilo največ iz prve (20 %) in četrte starostne skupine (15 %), najmanj pa iz druge (8 %) in tretje starostne skupine (10 %).

4.8 POZNAVANJE DIŠAVNIC

Anketirani so našeli dišavnice, ki jih poznajo, teh je bilo pol manj, kot zdravilnih rastlin. Raziskava je pokazala, da anketiranci poznajo skupno 35 vrst dišavnic, ki pa se nemalokrat pojavljajo tudi v zdravilstvu. Nekaj med naštetimi dišavnicami je tudi vrtnin. Med sodelujočimi v raziskavi, poznajo moški pol manj dišavnic kot ženske. Vrstni red poznavnosti dišavnic, se med spoloma razlikuje.

Med moškimi so najbolj poznane naslednje dišavnice: 1. origano (*Origanum vulgare*) s 33 %; 2. bazilika (*Ocimum basilicum*) in navadni lovor (*Laurus nobilis*) z 31 %; 3. pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) s 26 %; 4. česen (*Allium sativum*) s 24 %; 5. črni poper (*Piper nigrum*) z 19 %; 6. vrtni vrtni šetraj (*Satureja hortensis*) ter cimret (*Cinnamomum zeylanicum*) in navadna zelena (*Apium graveolens*) s 16 %; 7. majaron (*Majorana hortensis*), klinčki (*Syzygium aromaticum*), čebula (*Allium cepa*) in žafran (*Crocus sativus*) s 14 %; 8. timijan (*Thymus spp.*) z 12 %; 9. navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) in kumina (*Carum carvi*) z 10 %; 10. sladka paprika (*Capsicum annuum*) z 9 %.

Pri ženskah si po vrstnem redu poznavnosti od ena do deset sledijo: 1. pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) s 76 %; 2. bazilika (*Ocimum basilicum*) in navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) s 65 %; 3. origano (*Origanum vulgare*) s 63 %; 4. navadni lovor (*Laurus nobilis*) s 53 %; 5. majaron (*Majorana hortensis*) z 49 %; 6. drobnjak (*Allium schoenoprasum*) s 40 %; 7. česen (*Allium sativum*) s 36 %; 8. črni poper (*Piper nigrum*) s 35 %; 9. timijan (*Thymus spp.*) s 33 %; 10. vrtni šetraj (*Satureja hortensis*) in kumina (*Carum carvi*) z 31 %.

Nekajkrat (8 %) je bil med dišavnicami naštet tudi curry, ki pa je mešanica začimb, zato ga nismo uvrstili na seznam.

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi G: Anketirani po dišavnicah, katere poznajo glede na spol.

4.9 RABA DIŠAVNIC

Začimbnice in dišavnice se uporabljajo predvsem za izboljšanje okusa najrazličnejšim jedem, pijačam in napitkom. Z uporabo dišavnic lahko tudi zmanjšamo uporabo kuhinjske soli v prehrani, saj zaradi polnejšega okusa ne čutimo takšne potrebe po soli.

4.9.1 Raba svežih dišavnic

Uporaba svežih dišavnic je med ljubitelji kulinarike precej razširjena. Tekom rastne sezone lahko zelišča gojimo na njivi, vrtu, balkonu, okenski polici, ali pa jih nabiramo v naravi, v hladnejšem obdobju pa jih lahko gojimo v zunanjih zavarovanih prostorih (rastlinjak, topla greda), ter v bivalnem prostoru, kot lončnice. Zadnja leta je tudi vedno večje povpraševanje in ponudba svežih zelišč po trgovinah, marketih in tržnicah.

Med predstavniki močnejšega spola si po priljubljenosti sledijo naslednje dišavnice: pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) vodi z 57 %, sledi navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) z 50 %, natodrobnjak (*Allium schoenoprasum*) s 34 %, česen (*Allium sativum*) z 29 %, čebula (*Allium cepa*) s 24 %; bazilika (*Ocimum basilicum*), navadni lovor (*Laurus nobilis*), majaron z 21 %; vrtni šetraj (*Satureja hortensis*) s 16 %; velika kopriva (*Urtica dioica*) in paprika (*Capsicum annuum*) z 12 %, ter navadna zelena (*Apium graveolens*) in navadna dobra misel - origano (*Origanum vulgare*) z 10 %.

Pri predstavnicah nežnejšega spola med svežimi dišavnicami ravno tako kraljuje pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) z 68 %. Sledi mu bazilika (*Ocimum basilicum*) z 49 %, njej drobnjak (*Allium schoenoprasum*) s 46 %, nato česen (*Allium sativum*) s 44 %, navadna zelena (*Apium graveolens*) z 28 %, čebula (*Allium cepa*) s 25 %, navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) s 24 %, vrtni šetraj (*Satureja hortensis*) z 22 %, origano (*Origanum vulgare*) z 19 % in navadni lovor (*Laurus nobilis*) s 13 %.

Ingver (*Zingiber officinale*) in špinačo (*Spinacia oleracea* L.) uporablja 5 % moških, sivko (*Lavandula spp.*) 3 % ter borovnice (*Vaccinium myrtillus*) 2 % moških. Nobeno izmed naštetih dišavnic ne uporabljajo predstavnice nežnejšega spola.

Dišavnice, ki jih uporabljajo le anketirane ženske in delež le teh: 4 % korenje (*Daucus carota*), 4 % žajbelj (*Salvia officinalis*), 3 % materina dušica (*Thymus spp.*) in 1 % navadni rman (*Achillea millefolium*).

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi H: Sestava anketiranih po dišavnicah, katere uporabljajo sveže glede na spol.

4.9.2 Raba posušenih dišavnic

V kulinariki je najbolj razširjena uporaba posušenih dišavnic, saj so dostopne tekom celega leta. Ponudba na tržišču je zelo široka in pestra. Suhe dišavnice lahko najdemo v vsaki že najmanjši trgovini. Vedno več je povpraševanja tudi po bolj eksotičnih začimbah in dišavnicah.

Med anketiranci je precej pogosta uporaba curry-a. Uporablja ga vsak peti anketiranec. Ker pa je curry mešanica začimb, ga nismo umestili na seznam. Najpogosteje pa so v uporabi univerzalne začimbne mešanice v obliki posipov (npr. Vegeta) in kock, saj te uporablja kar dve tretjini anketiranih. Tudi teh mešanic nismo umestili na seznam.

Na vrhu lestvice najbolj uporabljenih suhih dišavnic pri obeh spolih kraljuje navadni lovor (*Laurus nobilis*). Suh navadni lovor pri kuhi uporablja vsak tretji moški in kar 40 % žensk. Pri ostalih dišavnicah, pa je vrstni red glede na spol nekoliko spremenjen.

Pri moških je navadnemu lovorju enakovreden še črni poper (*Piper nigrum*), saj ga tako kot navadni lovor uporablja tretjina moških. Sledijo jima: navadna dobra misel - origano (*Origanum vulgare*) z 31 %, bazilika (*Ocimum basilicum*) z 29 % in pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) z 22 %. 19 % moških pa uporablja navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) enako velja za cimet (*Cinnamomum zeylanicum*) in papriko v prahu (*Capsicum annum*). 14 % jih uporablja vrtni šetraj (*Satureja hortensis*), tako kot klinčke (*Syzygium aromaticum*). Česen (*Allium sativum*) jih uporablja 12 % in majaron (*Majorana hortensis*) 10 %.

Pri anketirankah suhemu navadnemu lovorju sledi origano (*Origanum vulgare*) z 39 %, njemu pa: navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) z 31 %, pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*) s 26 %, bazilika (*Ocimum basilicum*) s 24 %, majaron (*Majorana hortensis*) z 19 %, timijan (*Thymus spp.*) z 18 %, črni poper (*Piper nigrum*) in cimet (*Cinnamomum zeylanicum*) s 17 %, kumina (*Carum carvi*) s 15 %, ter paprika (*Capsicum annum*), vrtni šetraj (*Satureja hortensis*), drobnjak (*Allium schoenoprasum*) in por (*Allium porrum*) z 11 %.

Dišavnice, ki jih posušene uporabljajo zgolj anketiranke so: por (*Allium porrum*), ingver (*Zingiber officinale*), koper (*Anethum graveolens*), luštrek (*Levisticum officinale*), črni bezeg (*Sambucus nigra*), koriander (*Coriandrum sativum*), limona (*Citrus limonium*), materina dušica (*Thymus spp.*), piment (*Pimenta officinalis*), pljučnik (*Pulmonaria officinalis*) in vanilja (*Vanilla planifolia*). Dišavnice, ki ju posušene uporabljajo zgolj moški anketiranci sta kardamom (*Elettaria cardamomum*) in velika kopriva (*Urtica dioica*).

Podrobne informacije se nahajajo v prilogi I: Sestava anketiranih po dišavnicah, katere uporabljajo sveže glede na spol.

4.9.3 Dišavnice namočene v olje

Ljudje namakajo dišavnice v olje z namenom, da bi z njim oplemenitili jedi. Pri tem običajno uporabijo olivno ali sončnično olje. Čemaž (*Allium ursinum*) in mandelj (*Prunus amygdalus*) v olje namakata oba spola. Medtem ko česen (*Allium sativum*) in navadni rožmarin (*Rosmarinus officinalis*) namakajo zgolj ženske in baldrijan (*Valeriana officinalis*) zgolj moški.

Preglednica 4: Sestava anketiranih in uporaba dišavnic namočenih v olje glede na spol, Ljubljana, 2011.

Dišavnice namočene v olje					
Zap. št.	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški (%)	Ženske (%)	Vsi (%)
1	ČEMAŽ	<i>Allium ursinum</i>	3	4	4
2	ČESEN	<i>Allium sativum</i>	0	5	3
3	MANDELJ	<i>Prunus amygdalus</i>	5	1	3
4	NAV. ROŽMARIN	<i>Rosmarinus officinalis</i>	0	3	2
5	BALDRIJAN	<i>Valeriana officinalis</i>	2	0	1

4.10 PRISKRBA DIŠAVNIC

Ljudje si dišavnice oz. začimbnice priskrbijo na različne načine. Tako so imeli anketiranci na voljo več različnih odgovori in lahko so jih izbrali več.

Največ, kar 82 % anketiranih dišavnice (vse ali vsaj nekaj od njih) kupuje, tu se opazi večji delež moških (86 %), kot žensk (78 %). 54 % jih dišavnice prideluje, pri čemer je pridelovalk za polovico več od pridelovalcev. Nabiralcev je prav tako več med ženskami (38 %), kot med moškimi (26 %). Od drugih pa dobi dišavnice 30 % sodelujočih v raziskavi, pri čemer je delež moških (35 %) večji od deleža žensk (26 %).

Kot smo že ugotovili, največkrat anketiranci dišavnice kupijo. Največji delež kupcev dišavnic je iz druge starostne skupine (36-50 let) in sicer 84 %. Sledijo jim kupci iz prve starostne skupine (20-35 let) z 82 %, njim kupci iz tretje starostne skupine (51-65 let) z 79 %. Najmanjši delež kupcev dišavnic je iz četrte starostne skupine (66 let in več) s 77 %.

Dobra polovica sodelujočih v raziskavi dišavnice prideluje, in sicer njihov delež s starostjo občutno narašča. Tako je najmanj pridelovalcev dišavnic iz prve starostne skupine (37 %) in največ iz tretje (76 %) in četrte starostne skupine (77 %).

Največ nabiralcev dišavnic je iz druge in tretje starostne skupine in sicer 38 %. Najmanj jih je iz prve (26 %) in četrte starostne skupine (31 %).

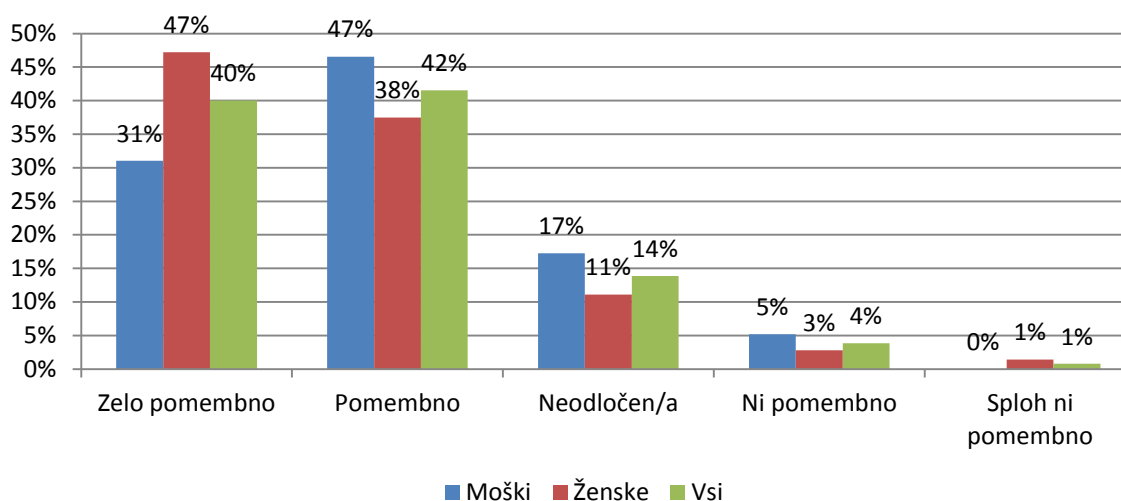
Precej visok delež anketirancev dobi nekaj dišavnic od prijateljev in znancev, največ iz druge in tretje starostne skupine in sicer kar 38 %. Najmanj dišavnic dobijo osebe iz prve (22 %) in četrte starostne skupine (23 %).

Preglednica 5: Sestava anketiranih in način pridobitve dišavnic glede na starost, Ljubljana, 2011.

Način pridobitve dišavnic	Starost								Vsi	
	20-35 let		36-50 let		51-65 let		66 let in več			
	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%
Prideluje	19	37	19	51	22	76	10	77	70	54
Nabira	13	26	14	38	11	38	4	31	42	32
Kupuje	42	82	31	84	23	79	10	77	106	82
Dobi od drugih	11	22	14	38	11	38	3	23	39	30

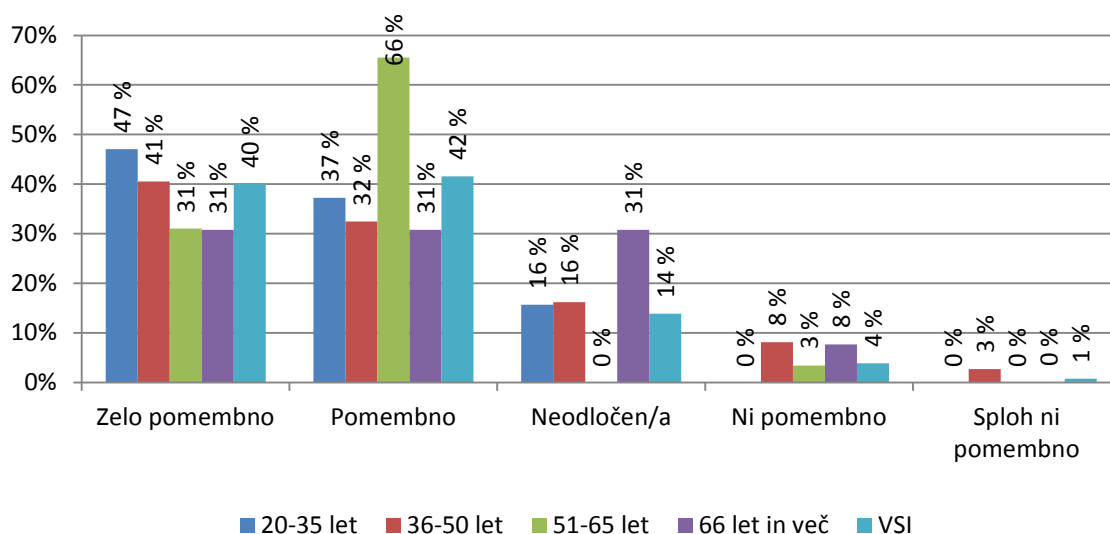
4.11 POMEN EKOLOŠKEGA NAČINA PRIDELOVANJA

V današnjem času imata zdrav način življenja in ekološko pridelana hrana velik pomen. Zato se je vprašanje o tem, ali je pomembno, da so zdravilne rastline in dišavnice pridelane na naraven, ekološki način prodilo samo po sebi.

Slika 12: Sestava anketiranih in pomen ekološkega načina pridelovanja glede na spol; Ljubljana, 2011.

Analiza je pokazala, da je ekološka pridelava zdravilnih rastlin in dišavnic pomembna do zelo pomembna za 82 % anketirancev. Opazi se, da je ekološka pridelava pomembnejša ženskam (85 %) kot moškim (78 %). Neopredeljenih je bilo 14 % sodelujočih v raziskavi, in sicer več moških (17 %) kot žensk (11 %). Ekološki način pridelave zdravilnih rastlin in dišavnic se zdi nepomemben za 5 % anketirancev, pri čemer sta deleža moških in žensk podobna.

Slika 13: Sestava anketiranih in pomen ekološkega načina pridelovanja glede na starost, Ljubljana, 2011.

Iz analize je opaziti, da pomembnost po ekološko pridelanih zdravilnih rastlinah in dišavnicah precej niha glede na starost, tako je najnižji delež pomembnosti (62 %) dosežen v četrti starostni skupini (66 let) in najvišji (97 %) v tretji starostni skupini (51-65 let). V prvi in drugi starostni skupini je delež 84 in 73 %. Neopredeljen ni bil nihče iz tretje starostne skupine, največ neopredeljenih pa je bilo iz četrte starostne skupine, kar 31 %. Pri prvi in drugi starostni skupini pa je bil delež neopredeljenih izenačen, in sicer 16 %. Da je ekološka pridelava nepomembna je mnenja 11 % anketiranih iz druge, 8 % iz četrte, 3 % iz tretje in nihče iz prve starostne skupine.

Preglednica 6: Sestava anketiranih in pomen ekološkega načina pridelovanja glede na starost, Ljubljana, 2011.

Pomen ekološkega načina pridelovanja	Starost								Vsi	
	20-35 let		36-50 let		51-65 let		66 let in več			
	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%
Zelo pomembno	24	47	15	41	9	31	4	31	52	40
Pomembno	19	37	12	32	19	66	4	31	54	42
Neodločen/a	8	16	6	16	0	0	4	31	18	14
Ni pomembno	0	0	3	8	1	3	1	8	5	4
Sploh ni pomembno	0	0	1	3	0	0	0	0	1	1
Vsi	51	100	37	100	29	100	13	100	130	100

5 SKLEPI

V anketi je sodelovalo 130 oseb, pri čemer je bil nekoliko višji delež anketirank (55 %) kot anketirancev (45 %). Razvrstili smo jih v štiri starostne skupine. Največji delež anketiranih (39 %) je bilo starih med 20 in 35 let; sledili so jim anketiranci stari med 36 in 50 let (29 %). Njim so sledili anketiranci stari med 51 in 65 let (22 %). V najmanjši meri je bila zastopana skupina starejših od 66 let (10 %).

Podatke, zbrane z anketo, smo obdelali z metodami opisne statistike in prišli do spoznanja, da velika večina sodelujočih verjame v moč zdravilnih rastlin. Pri tem je občutiti razliko med spoloma, saj je več pripadnic nežnejšega spola (81 %), ki verjamejo v moč zdravilnih rastlin kot moških pripadnikov (68 %). Tako smo hipotezo, da ljudje verjamejo v moč zdravilnih rastlin potrdili. Kljub temu, da večina anketirancev verjame v moč (76 %), jih zdravilne rastline uporablja zgolj slaba polovica (47 %).

Kot pričakovano, največ anketirancev uporablja zdravilne rastline, da z njimi lajša bolezenske tegobe (73 %), pri čemer je delež žensk (76 %) nekoliko večji od deleža moških (69 %). Dobra polovica (57 %) pa jih je mnenja, da se ob uporabi bolje počutijo. S tem smo našo hipotezo potrdili.

Opaziti je trend, da s starostjo narašča število zdravilnih rastlin, ki jih anketiranci poznajo. S starostjo je vedno manj takih anketirancev, ki ne poznajo nobene zdravilne rastline ali jih poznajo manj kot 5. Tako na primer v četrti starostni skupini (nad 66 let) ni nikogar, ki ne bi poznal vsaj nekaj zdravilnih rastlin. Jih pa je vedno več takih, ki naštejejo 11 in več. Tako se je hipoteza, da starejši poznajo več zdravilnih rastlin od mlajših, izkazala za resnično in jo lahko potrdimo.

Med moškimi je skoraj polovica takih, ki poznajo do pet rastlin (48 %). Ženske v osnovi poznajo več zdravilnih rastlin, saj jih kar dve petini pozna 6 do 10. Tudi med tistimi, ki so našteali 21 rastlin in več so zgolj ženske. Na podlagi tega se hipoteza, da so ženske boljše poznavalke potrdi.

Ljudje v največji meri zdravilne rastline resda nabirajo (30 %), vendar so si tudi ostali načini pridobivanja močno enotni. Tako na primer kupuje zdravilne rastline le 2 % manj (28 %) anketirancev kot jih nabira; medtem ko jih pridelujejo sami in dobijo od drugih enak delež anketiranih (21 %). Občutno se tudi opazi, da s starostjo narašča število tisti, ki jih nabira in/ali goji in upada število tistih, ki jih kupuje. Glede na to, da so razlike med različnimi preskrbami zdravilnih rastlin relativno majhne, bomo hipotezo, da jih predvsem nabirajo, ovrgli.

S trditvijo, da so dišavnice v kuhinji nepogrešljive, se strinja ali zelo strinja kaj 90 % anketirank, preostalih 10 % jih je neodločenih. Med moškimi pa je delež nekoliko nižji (79 %), saj je med njimi več takih, ki so neodločeni (19 %). Glede na starost pa so si odgovori med seboj precej enotni. Tako se tudi ta hipoteza o nepogrešljivosti dišavnic v kuhinji potrdi.

Raziskava je pokazala, da anketirani poznajo pol manj dišavnic kot zdravilnih rastlin, saj jih skupno poznajo 35 vrst, ki pa se nemalokrat pojavljajo tudi v zdravilstvu. Nekaj med naštetimi dišavnicami je tudi vrtnin. Med sodelujočimi v raziskavi poznajo moški pol manj dišavnic kot ženske. Iz tega lahko sklepamo, da jih tudi pri kuhi uporabljajo manj. Ker smo naštetih zgolj 7 dišavnic, ki jih vsaj vsak peti uporablja pri kuhi, se je hipoteza, da ljudje po večini uporabljajo zgolj malo število dišavnic, izkazala za resnično.

Velika večina sodelujočih v raziskavi si dišavnice kupi (82 %), največkrat v trgovini. Največ kupcev je iz druge (36 - 50 let) starostne skupine (84 %), vendar so razlike med ostalimi zanemarljive. Pri tem se hipoteza o nakupu dišavnic potrdi. Jih pa kar polovica anketirancev (54 %) dišavnice tudi goji.

Analiza je pokazala, da si potrošniki želijo ekološko pridelanih zdravilnih rastlin in dišavnic, saj si jih na tak način pridelane želi do zelo želi večina anketirancev (82 %). Opazi se, da je ekološka pridelava nekoliko pomembnejša ženskam (85 %) kot moškim (78 %). So pa močna odstopanja glede na starost, saj si tako pridelane zdravilne rastline in dišavnice želijo do zelo želijo skoraj vsi anketiranci (97 %) iz tretje skupine (51- 65 let), medtem ko najmanj (62 %) iz četrte starostne skupine. S tem smo hipotezo o želji po ekološko pridelanih zeliščih in dišavnicah potrdili.

Na podlagi odgovorov, smo prišli do ugotovitve, da so najbolj iskane sledeče zdravilne rastline: prava kamilica (*Chamomilla recutita*), žajbelj (*Salvia officinalis*), meta (*Mentha spp.*), navadna melisa (*Melissa officinalis*), materina dušica (*Thymus spp.*) in navadni komarček (*Foeniculum vulgare*); zato bi jih bilo smotrno gojiti. Ker je opaziti povpraševanje po dišavnicah v manjšem obsegu, bi bilo smotrno gojiti zgolj pravi peteršilj (*Petroselinum crispum*), saj ga večina uporablja pri kuhi.

6 POVZETEK

Namen diplomske naloge je bil pridobiti boljši vpogled v dejavnike povpraševanja po zeliščih in dišavnicah, saj želimo na kmetiji del razpoložljivih njiv nameniti pridelovanju zelišč in dišavnic. Cilj raziskave je bil analiza poznavanja zelišč in dišavnic med potencialnimi kupci, njihov odnos do zelišč in dišavnic, nabavni viri, po katerih pridejo do njih, kot tudi oblika in namen njihove uporabe. Ugotoviti smo želeli tudi kdo so potencialne stranke, kako dobro poznajo anketiranci zelišča in dišavnice ter kako pomemben je za njih ekološka pridelava le-teh. Rezultati analize so nam dali vpogled v to, v kolikšni meri in v kakšnem obsegu ter predvsem katere vrste bi bilo smotrno gojiti.

Raziskavo smo opravili na podlagi primarnih podatkov z enkratnim raziskovanjem. Anketo po metodi osebnega spraševanja smo izvajali med februarjem in marcem 2011 na območju mesta Ljubljane. Anketirali smo tako, da smo nagovorili naključne mimoidoče v centru Ljubljane. Nekaj anket pa je bilo izpolnjenih s strani prijateljev in znancev na območju mesta Ljubljane. Pri raziskavi je sodelovalo 130 oseb starih med 20 in 85 let, ki smo jih razvrstili v štiri starostne skupine. Anketo smo razdelili na tri sklope. V prvem sklopu smo sodelujoče spraševali po mnenju o zdravilnih rastlinah, poznavanju in uporabi le-teh, ter kako si jih priskrbijo in zakaj jih uporabljajo. V drugem sklopu, pa smo sodelujoče spraševali po mnenju o dišavnicah, poznavanju in uporabi le-teh, ter kako si jih priskrbijo in zakaj jih uporabljajo. V tretjem sklopu nas je zanimalo stališče anketiranih o ekološki pridelavi zdravilnih rastlin in dišavnic. Podatke smo uredili v bazo podatkov s programom Excel, jih obdelali z metodami opisne statistike ter predstavili v preglednicah in slikah.

Z raziskavo smo prišli do spoznanja, da velika večina sodelujočih verjame v moč zdravilnih rastlin. Pri tem je nekoliko občutiti razliko med spoloma, saj nekoliko več pripadnic nežnejšega spola, kot pripadnikov močnejšega spola verjame v moč. Kljub tem rezultatom pa zdravilne rastline uporablja zgolj polovica anketiranih. Kot smo pričakovali jih večina uporabljata za lajšanje bolezenskih tegob ter za izboljšanje počutja. Zaznali smo trend, da s starostjo narašča število zdravilnih rastlin, ki jih anketiranci poznajo. Izkazalo se je, da so ženske boljše poznavalke zdravilnih rastlin kot moški. Ko pa je bilo govora o pridobivanju le teh, pa smo ugotovili, da jih tretjina nabira in ravno toliko kupuje. Prideluje jih zgolj petina. Občutno se tudi opazi, da s starostjo narašča število tisti, ki jih nabira ter/ali goji in upada število tistih, ki jih kupuje. Velika večina anketiranih se strinja s trditvijo, da so dišavnice v kuhinji nepogrešljive, pri čemer je takega mnenja nekoliko manj moških. Raziskava je tudi pokazala, da anketirani poznajo pol manj dišavnic kot zdravilnih rastlin, saj jih skupno poznajo 35 vrst, ki pa se nemalokrat pojavljajo tudi v zdravilstvu; nekaj med njimi je tudi vrtnin. Med sodelujočimi v raziskavi poznajo moški pol manj dišavnic kot ženske. Iz tega lahko sklepamo, da jih tudi pri kuhi uporabljajo manj. Ker smo našli zgolj 7 dišavnic, ki jih vsaj vsak peti uporablja pri kuhi, smo prišli do zaključka, da ljudje po večini uporabljajo zgolj malo število dišavnic. Velika večina anketiranih dišavnice kupi, jih pa kar polovica tudi goji. Analiza je pokazala, da si velika večina anketirancev želi do zelo želi ekološko pridelanih zdravilnih rastlin in dišavnic. Opazi se, da je ekološka pridelava nekoliko pomembnejša ženskam, kot moškim. So pa močna odstopanja glede na starost, saj si tako pridelane zdravilne rastline in dišavnice želijo do zelo želijo skoraj vsi anketiranci stari med 50 in 65 let, medtem ko najmanj najstarejši anketiranci z dvema tretjinama.

Na podlagi odgovorov, smo prišli do ugotovitve, da so najbolj iskane sledeče zdravilne rastline: prava kamilica, žajbelj, meta, navadna melisa, timijan in navadni komarček, zato bi jih bilo smotrno gojiti. Ker so dišavnice povpraševaje v manjšem obsegu, bi bilo smotrno gojiti zgolj pravi peteršilj, saj ga večina uporablja pri kuhi.

7 VIRI

- Kac J., Mlinarič A. 2004 Pomembne interakcije nekaterih zdravilnih rastlin z zdravili. Zdravstveni vestnik, 73: 667-671
- Damjan J., Možina S. 1998. Obnašanje potrošnikov. Ljubljana, Camera: 60 str.
- Kotler P. 1996. Marketing Managemen – Trženjsko upravljanje. Ljubljana, Slovenska knjiga: 832 str.
- Martinčič A. (et al.). 2007. Mala flora Slovenije: ključ za določanje praprotnic in semenk. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije: 967 str.
- Mlakar V. 2015. Rastlina je sveta od korenin do cveta: tradicionalno znanje o rastlinskem svetu na Slovenskem. 1. izdaja Ljubljana, Samozaložba: 491 str.
- Možina S. 1975. Psihologija in sociologija trženja. Maribor, Založba Obzorja Maribor: 334 str.
- Mumel D. 1999. Vedenje porabnikov. Maribor, Univerza v Mariboru: 182 str.
- Petauer T. 1993. Leksikon rastlinskih bogastev. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije: 684 str.
- Potočnik V. 2002. Temelji trženja s primeri iz prakse. 1. izdaja. Ljubljana, GV založba: 531 str.
- Rode J. 2001. Zeliščni vrt: domača lekarna. Ljubljana, Kmečki glas: 231 str.
- Toplak Galle K. 2015. Zdravilne rastline na Slovenskem. 2. razširjena izd. Ljubljana, Mladinska knjiga: 519 str.
- Vadnal K. 2000. Študijski vodnik po trženju s kmetijskimi pridelki. 2. izdaja. Ljubljana. BF, Odd. za agromomijo: 94 str.
- Valenčič D., Spanring J. 2000. Gojenje zdravilnih rastlin in dišavnic. 2. dopolnjena izd. Portorož, IKS – inštitut za kulturne stike: 173 str.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Andreju Udovču za pomoč in nasvete pri pisanju diplomske naloge.

Zahvalila bi se tudi prof. dr. Katji Vadnal za pomoč pri zasnovi diplomske naloge.

Iskrena zahvala gre mami, bratu, možu in prijateljem za vso podporo in bodrila v času študija in pri pisanju diplomske naloge. Hvala da ste mi stali ob strani in mi na kakršen koli način pomagali priti do zaključka.

Na koncu bi se zahvalila tudi vsem sodelujočim v anketni raziskavi.

PRILOGA A

Anketni vprašalnik

ANKETA O ZDRAVILNIH RASTLINAH IN DIŠAVNICAH

Pozdravljeni,

sem Vesna Potočnik Laljek in za potrebe diplomske naloge izvajam anketo o poznavanju in uporabi zelišč in dišavnic. Prosila bi vas, za nekaj minut časa, da izpolnimo anketo.

1. Kaj menite o učinkih zdravilnih rastlin in kako to vpliva na uporabo le teh?

- a) Verjamem v učinke, zato jih tudi uporabljam.
- b) Verjamem v učinke, vendar jih ne uporabljam.
- c) Ne verjamem v učinke, vendar jih uporabljam.
- d) Ne verjamem v učinke in jih ne uporabljam.

2. Katera zelišča poznate?

1.	14.
2.	15.
3.	16.
4.	17.
5.	18.
6.	19.
7.	20.
8.	21.
9.	22.
10.	23.
11.	24.
12.	25.
13.	26.

3. Katera zelišča uporabljate pri vas doma? V siva polja pri posameznem zeliščuvpišiteštevilko kako pogosto uporabljate zelišče v navedeni obliki.

Legenda: **4.** Redno

3. Pogosto

2. Občasno

1. Redko

Sveža	Posušena	Namočena v alkohol	Drugo (mazila, olja,..)
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.
6.	6.	6.	6.
7.	7.	7.	7.
8.	8.	8.	8.
9.	9.	9.	9.
10.	10.	10.	10.

4. Kako si priskrbite zdravilne rastline (možnih je več odgovorov):

- a) Pridelujem jih.
- b) Nabiram jih.
- c) Jih kupujem.
- d) Dobim jih od prijateljev, znancev.

5. Zakaj uporabljate zdravilna zelišča (mogočih je več odgovorov)?

- a) Da pozdravim bolezen.
- b) Da ublažim bolezenske tegobe.
- c) Da se bolje počutim.
- d) Da ne bom zbolel/zbolela.
- e) Ker so mi tako svetovali.
- f) Ker sem prepričan/prepričana v njihovo učinkovitost.
- g) Ker je to v naši družini že tradicija.
- h) Drugo:_____.

6. Kaj menite o trditvi »Dišavnice oz. začimbne rastline so v kuhinji nepogrešljive.«? Z njo se:

- a) zelo strinjam.
- b) strinjam.
- c) niti strinjam niti ne strinjam-nedoločen.
- d) ne strinjam.
- e) sploh ne strinjam.

7. Katere dišavnice oz. začimbne rastline poznate?

1.	6.	11.
2.	7.	12.
3.	8.	13.
4.	9.	14.
5.	10.	15.

8. Katera dišavnice oz. začimbne rastline uporabljate pri vas doma? Zraven posamezne dišavnice, pripišite številko, ki nakazuje, kako pogosto uporabljate dišavnico v navedeni obliki.

Legenda: **4. Redno**

3. Pogosto

2. Občasno

1. Redko

Sveže	Posušeno	Namočeno v olje	Drugo (konzervirano, zamrznjeno,..)
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.
6.	6.	6.	6.

9. Kako si priskrbite dišavnice oz. začimbne rastline (mogočih je več odgovorov)?

- a) Pridelujem jih.
- b) Nabiram jih.
- c) Jih kupujem.
- d) Dobim jih od prijateljev, znancev.

10. Ali vam je pomembno, da so zdravilna rastline ter dišavnice oz. začimbne rastline pridelane na ekološki način?

- a) Da, zelo pomembno.
- b) Da, pomembno.
- c) Niti pomembno, niti nepomembno- vseeno mi je, kako so pridelana.
- d) Ne, ni pomembno.
- e) Ne, sploh ni pomembno.

11. Spol?

- a) Moški
- b) Ženski

12. Starostna skupina:

- a) 20 – 35 let
- b) 36 – 50 let
- c) 51 – 65 let
- d) 66 let in več

Zahvaljujem se vam, ker ste si vzeli čas za izpolnitev ankete. Vaše podatke bom zbrala, obdelala in uporabila pri pisanju diplomske naloge na Biotehniški fakulteti, oddelek za agronomijo.

PRILOGA B

Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, za katere so navedli, da jih poznajo glede na spol, Ljubljana, 2011.

Delež anketiranih, ki so navedli, da zdravilno rastlino poznajo (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški	Ženske	Vsi
1	PRAVA KAMILICA	<i>Chamomilla recutita</i>	44,8	86,1	67,7
2	ŽAJBELJ	<i>Salvia officinalis</i>	34,5	86,1	63,1
3	META	<i>Mentha spp.</i>	20,7	76,4	51,5
4	NAVADNA MELISA	<i>Melissa officinalis</i>	15,5	58,3	39,2
5	MATERINA DUŠICA	<i>Thymus spp.</i>	15,5	54,2	36,9
6	NAVADNI KOMARČEK	<i>Foeniculum vulgare</i>	17,2	36,1	27,7
7	VELIKA KOPRIVA	<i>Urtica dioica</i>	17,2	31,9	25,4
8	NAVADNA LIPA	<i>Tilia platyphyllos</i>	17,2	30,6	24,6
9	NAVADNI RMAN	<i>Achillea millefolium</i>	10,3	36,1	24,6
10	ČRNI BEZEG	<i>Sambucus nigra</i>	17,2	29,2	23,8
11	NAVADNA ARNIKA	<i>Arnica montana</i>	8,6	34,7	23,1
12	VRTNI OGNJIČ	<i>Calendula officinalis</i>	13,8	29,2	22,3
13	NAVADNI ŠIPEK	<i>Rosa canina</i>	25,9	19,4	22,3
14	PRAVI PELIN	<i>Artemisia absinthium</i>	8,6	19,4	14,6
15	NJIVSKA PRESLICA	<i>Equisetum arvense</i>	6,9	20,8	14,6
16	TRPOTEC	<i>Plantago spp.</i>	6,9	19,4	13,8
17	ŠENTJANŽEVKA	<i>Hypericum perforatum</i>	3,4	19,4	12,3
18	SIVKA	<i>Lavandula spp.</i>	3,4	18,1	11,5
19	SMREKA	<i>Picea abies</i>	5,2	16,7	11,5
20	BOROVNICA	<i>Vaccinium myrtillus</i>	6,9	13,9	10,8
21	NAVADNA TAVŽENTROŽA	<i>Centaurium erythraea</i>	8,6	8,3	8,5
22	OREH	<i>Juglans regia</i>	5,2	9,7	7,7
23	DIVJI KOSTAN	<i>Aesculus hippocastanum</i>	1,7	11,1	6,9
24	NAVADNI GLOG	<i>Crataegus oxyacantha</i>	6,9	6,9	6,9
25	REGRAT	<i>Taraxacum officinale</i>	1,7	11,1	6,9
26	VINSKA RUTICA	<i>Ruta graveolens</i>	6,9	6,9	6,9
27	PLJUČNIK	<i>Pulmonaria officinalis</i>	3,4	8,3	6,2
28	GABEZ	<i>Symphytum officinale</i>	1,7	8,3	5,4
29	POMLADANSKI JEGLIČ	<i>Primula veris</i>	3,4	6,9	5,4
30	ŠKRLATNI AMERIŠKI SLAMNIK	<i>Echinacea purpurea</i>	1,7	6,9	4,6
31	NAVADNI NETRESK	<i>Sempervivum tectorum</i>	3,4	5,6	4,6
32	ČRN TRN	<i>Prunus spinosa</i>	5,2	2,8	3,8
33	HMELJ	<i>Humulus lupulus</i>	1,7	5,6	3,8
34	ROBIDA	<i>Rubus fruticosus</i>	3,4	4,2	3,8
35	BALDRIJAN	<i>Valeriana officinalis</i>	1,7	4,2	3,1
36	JAGODA GOZDNA	<i>Fragaria vesca</i>	5,2	1,4	3,1
37	KISLICA	<i>Rumex acetosa</i>	1,7	4,2	3,1
38	NAVADNI SLEZ	<i>Althaea officinalis</i>	0,0	5,6	3,1
39	BELA OMELA	<i>Viscum album</i>	0,0	4,2	2,3
40	CITRONKA	<i>Lippia citrodora</i>	0,0	4,2	2,3
41	ENCIJAN	<i>Gentiana scabra</i>	1,7	2,8	2,3
42	HERMELIKA	<i>Sedum maximum</i>	3,4	1,4	2,3
43	NAVADNI NAVADNI LAPUH	<i>Tussilago farfara</i>	1,7	2,8	2,3
44	KRVAVI MLEČNIK	<i>Chelidonium majus</i>	1,7	1,4	1,5
45	CIKORIJA	<i>Cichorium intybus</i>	0,0	2,8	1,5
46	ČAJEVEC	<i>Camellia sinensis</i>	0,0	2,8	1,5
47	GORNIK	<i>Arctostaphylos spp.</i>	0,0	2,8	1,5

48	ISLANDSKI LIŠAJ	<i>Cetraria islandica</i>	0,0	2,8	1,5
49	RUMENI SVIŠČ	<i>Gentiana lutea</i>	0,0	2,8	1,5
50	KRHLIKA	<i>Frangula alnus</i>	1,7	1,4	1,5
51	KRVAVI MLEČNIK	<i>Chelidonium majus</i>	0,0	2,8	1,5
52	LAKOTA NAVADNA	<i>Galium mollugo</i>	0,0	2,8	1,5
53	MEDENA DETELJA	<i>Melilotus officinalis</i>	0,0	2,8	1,5
54	OSTOKRPA PLAHTICA	<i>Alchemilla vulgaris</i>	0,0	2,8	1,5
55	NAVADNA RABARBARA	<i>Rheum rhabarbarum</i>	1,7	1,4	1,5
56	SRČNA MOČ	<i>Potentilla erecta</i>	0,0	2,8	1,5
57	VRBOVEC	<i>Epilobium spp.</i>	3,4	0,0	1,5
58	ALOJA	<i>Aloe arborescens</i>	1,7	0,0	0,8
59	BRUSNICA	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	0,0	1,4	0,8
60	NAVADNA BUČA	<i>Cucurbita pepo</i>	0,0	1,4	0,8
61	ČEŠMIN	<i>Berberis vulgaris</i>	1,7	0,0	0,8
62	DIŠEČI VRATIC	<i>Tanacetum balsamita</i>	1,7	0,0	0,8
63	HIBISKUS	<i>Hibiscus esculentus</i>	0,0	1,4	0,8
64	INDIJSKA KONOPLJA	<i>Cannabis sativa</i>	1,7	0,0	0,8
65	JEGLIČ	<i>Primula veris</i>	0,0	1,4	0,8
66	JEREBIKA	<i>Sorbus aucuparia</i>	1,7	0,0	0,8
67	KONOPLJA	<i>Cannabis sativa</i>	1,7	0,0	0,8
68	LIPOVEC	<i>Tilia cordata</i>	1,7	0,0	0,8
69	MALINA	<i>Rubus idaeus</i>	0,0	1,4	0,8
70	MANDELJ	<i>Prunus amygdalus</i>	0,0	1,4	0,8
71	MIRTA	<i>Myrtus communis</i>	0,0	1,4	0,8
72	NEEM	<i>Azadirachta indica</i>	1,7	0,0	0,8
73	OŽEPEK	<i>Hyssopus officinalis</i>	0,0	1,4	0,8
74	PLEŠEC	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	0,0	1,4	0,8
75	RIBEZ	<i>Ribes spp.</i>	1,7	0,0	0,8
76	VRTNICA	<i>Rosa spp.</i>	1,7	0,0	0,8

PRILOGA C

Sestava anketiranih po svežih zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

Raba svežih zdravilnih rastlin (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški	Ženske	Vsi
1	ŽAJBELJ	<i>Salvia officinalis</i>	29	43	37
2	ŠKRLATNI AMERIŠKI SLAMNIK	<i>Echinacea purpurea</i>	33	36	35
3	META	<i>Mentha spp.</i>	29	31	30
4	NAVADNA MELISA	<i>Melissa officinalis</i>	22	24	23
5	PRAVI PETERŠILJ	<i>Petroselinum crispum</i>	10	24	18
6	PRAVA KAMILICA	<i>Chamomilla recutita</i>	7	25	17
7	VELIKA KOPRIVA	<i>Urtica dioica</i>	0	31	17
8	ČRNI BEZEG	<i>Sambucus nigra</i>	0	19	11
9	ČESEN	<i>Allium sativum</i>	5	15	11
10	REGRAT	<i>Taraxacum officinale</i>	7	13	10
11	NAVADNI ŠIPEK	<i>Rosa canina</i>	7	13	10
12	TRPOTEC	<i>Plantago spp.</i>	10	10	10
13	BAZILIKA	<i>Ocimum basilicum</i>	10	8	9
14	TIMIЈAN	<i>Thymus spp.</i>	3	13	8
15	NAVADNA ZELENA	<i>Apium graveolnes</i>	0	15	8
16	PRAVI PELIN	<i>Artemisia absinthium</i>	2	13	8
17	KOMARČEK NAV.	<i>Foeniculum vulgare</i>	3	10	7
18	MATERINA DUŠICA	<i>Thymus serpyllum</i>	0	13	7
19	NAVADNI NETRESK	<i>Sempervivum tectorum</i>	0	13	7
20	NAVADNA LIPA	<i>Tilia platyphyllos</i>	0	8	5
21	PLJUČNIK	<i>Pulmonaria officinalis</i>	5	4	5
22	NAVADNI RMAN	<i>Achillea millefolium</i>	7	3	5
23	ČEMAŽ	<i>Allium ursinum</i>	0	7	4
24	DROBNJAK	<i>Allium schoenoprasum</i>	3	4	4
25	KUMINA	<i>Carum carvi</i>	2	6	4
26	SIVKA	<i>Lavandula spp.</i>	3	4	4
27	KISLICA	<i>Rumex acetosa</i>	3	3	3
28	MAJARON	<i>Majorana hortensis</i>	2	4	3
29	POMLADANSKI JEGLIČ	<i>Primula veris</i>	3	3	3
30	NAVADNA BUČA	<i>Cucurbita pepo</i>	0	4	2
31	LIMONA	<i>Citrus limonium</i>	0	4	2
32	ORIGANO	<i>Origanum vulgare</i>	0	4	2
33	NJIVSKA PRESLICA	<i>Equisetum arvense</i>	0	4	2
34	RIBEZ	<i>Ribes spp.</i>	5	0	2
35	NAVADNI SLEZ	<i>Althaea officinalis</i>	0	4	2
36	BOROVNICA	<i>Vaccinium myrtillus</i>	0	3	2
37	KRVAVI MLEČNIK	<i>Chelidonium majus</i>	2	1	2
38	HERMELIKA	<i>Sedum maximum</i>	3	0	2
39	KRVAVI MLEČNIK	<i>Chelidonium majus</i>	0	3	2
40	NAVADNI NAVADNI LAPUH	<i>Tussilago farfara</i>	0	3	2
41	NAVADNA RABARBARA	<i>Rheum rhabarbarum</i>	3	0	2
42	NAVADNI ROŽMARIN	<i>Rosmarinus officinalis</i>	3	0	2
43	NAVADNA TAVŽENTROŽA	<i>Centaurium erythraea</i>	3	0	2
44	DIŠEČA VIJOLICA	<i>Viola odorata</i>	3	0	2
45	NAVADNI HREN	<i>Armoracia lapathifolia</i>	2	0	1

PRILOGA D

Sestava anketiranih po rabi posušenih zdravilnih rastlin glede na spol, Ljubljana, 2011.

Raba posušenih zdravilnih rastlin (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški	Ženske	Vsi
1	PRAVA KAMILICA	<i>Chamomilla recutita</i>	59	51	55
2	ŽAJBELJ	<i>Salvia officinalis</i>	45	42	43
3	META	<i>Mentha spp.</i>	34	39	37
4	NAVADNA MELISA	<i>Melissa officinalis</i>	26	22	24
5	NAVADNA LIPA	<i>Tilia platyphyllos</i>	21	25	23
6	TIMIJA	<i>Thymus spp.</i>	16	29	23
7	NAVADNI ŠIPEK	<i>Rosa canina</i>	26	13	18
8	ČRNI BEZEG	<i>Sambucus nigra</i>	9	21	15
9	KOMARČEK NAV.	<i>Foeniculum vulgare</i>	7	15	12
10	NAVADNI RMAN	<i>Achillea millefolium</i>	9	14	12
11	VELIKA KOPRIVA	<i>Urtica dioica</i>	10	10	10
12	ORIGANO	<i>Origanum vulgare</i>	5	14	10
13	MATERINA DUŠICA	<i>Thymus spp.</i>	7	10	8
14	NJIVSKA PRESLICA	<i>Equisetum arvense</i>	10	7	8
15	SIVKA	<i>Lavandula spp.</i>	7	8	8
16	BAZILIKA	<i>Ocimum basilicum</i>	2	8	5
17	PRAVI PETERŠILJ	<i>Petroselinum crispum</i>	5	6	5
18	ŠENTJANŽEVKA	<i>Hypericum perforatum</i>	2	8	5
19	ROBIDA	<i>Rubus fruticosus</i>	5	4	5
20	NAVADNA KUMINA	<i>Carum carvi</i>	0	7	4
21	TRPOTEC	<i>Plantago spp.</i>	5	3	4
22	NAVADNA ARNIKA	<i>Arnica montana</i>	3	3	3
23	BOROVNICA	<i>Vaccinium myrtillus</i>	2	4	3
24	GABEZ	<i>Symphytum officinale L.</i>	2	4	3
25	KUMINA	<i>Carum carvi</i>	2	4	3
26	MAJARON	<i>Majorana hortensis</i>	2	4	3
27	VRTNI OGNJIČ	<i>Calendula officinalis</i>	0	6	3
28	PLJUČNIK	<i>Pulmonaria officinalis</i>	5	1	3
29	NAVADNI ROŽMARIN	<i>Rosmarinus officinalis</i>	3	3	3
30	NAVADNA TAVŽENTROŽA	<i>Centaurium erythraea</i>	0	6	3
31	ŠKRLATNI AMERIŠKI SLAMNIK	<i>Echinacea purpurea</i>	5	0	2
32	BELA OMELA	<i>Viscum album</i>	0	4	2
33	BRIN	<i>Juniperus communis</i>	2	3	2
34	CIKORIJA	<i>Cichorium intybus</i>	2	3	2
35	NAVADNI GLOG	<i>Crataegus oxyacantha</i>	2	3	2
36	CITRONKA	<i>Lippia citrodora</i>	2	1	2
37	HMELJ	<i>Humulus lupulus</i>	0	3	2
38	JAGODA GOZDNA	<i>Fragaria vesca</i>	3	0	2
39	KRHLIKA	<i>Frangula alnus</i>	3	0	2
40	KURKUMA	<i>Curcuma longa</i>	0	3	2
41	NEEM	<i>Azadirachta indica</i>	3	0	2
42	NAVADNI SLEZ	<i>Althaea officinalis</i>	2	1	2

43	POMLADANSKI JEGLIČ	<i>Primula veris</i>	0	3	2
44	VRBOVEC	<i>Epilobium spp.</i>	3	0	2
45	KRVAVI MLEČNIK	<i>Chelidonium majus</i>	0	1	1
46	BRUSNICA	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	0	1	1
47	NAVADNA BUČA	<i>Cucurbita pepo</i>	0	1	1
48	DROBNJAK	<i>Allium schoenoprasum</i>	0	1	1
49	GORNIK	<i>Arctostaphylos spp.</i>	0	1	1
50	HERMELIKA	<i>Sedum maximum</i>	0	1	1
51	HIBISKUS	<i>Hibiscus esculentus</i>	2	0	1
52	ISLANDSKI LIŠAJ	<i>Cetraria islandica</i>	0	1	1
53	RUMENI SVIŠČ	<i>Gentiana lutea</i>	0	1	1
54	PRAVI PELIN	<i>Artemisia absinthium</i>	0	1	1
55	REGRAT	<i>Taraxacum officinale</i>	2	0	1
56	SMREKA	<i>Picea abies</i>	2	0	1
57	VINSKA RUTICA	<i>Ruta graveolens</i>	0	1	1
58	NAVADNA ZELENA	<i>Apium graveolens</i>	0	1	1

PRILOGA E

Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah, ki jih namočijo v alkohol glede na spol, Ljubljana, 2011.

Zdravilne rastline namočene v alkohol (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški	Ženske	Skupno
1	NAVADNA ARNIKA	<i>Arnica montana</i>	40	24	31
2	BOROVNICA	<i>Vaccinium myrtillus</i>	31	8	18
3	PRAVI PELIN	<i>Artemisia absinthium</i>	19	18	18
4	OREH	<i>Juglans regia</i>	19	15	17
5	DIVJI KOSTAN	<i>Aesculus hippocastanum</i>	5	17	12
6	BRIN	<i>Juniperus communis</i>	9	7	8
7	ČRN TRN	<i>Prunus spinosa</i>	12	3	7
8	SMREKA	<i>Picea abies</i>	9	6	7
9	ŠENTJANŽEVKA	<i>Hypericum perforatum</i>	3	8	6
10	VINSKA RUTICA	<i>Ruta graveolens</i>	9	4	6
11	NAVADNA TAVŽENTROŽA	<i>Centaurium erythraea</i>	3	7	5
12	NAVADNI RMAN	<i>Achillea millefolium</i>	3	4	4
13	ŽAJBELJ	<i>Salvia officinalis</i>	3	4	4
14	ENCIJAN	<i>Gentiana scabra</i>	0	6	3
15	DIŠEČI VRATIČ	<i>Tanacetum balsamita</i>	5	0	2
16	NAVADNI GLOG	<i>Crataegus oxyacantha</i>	5	0	2
17	JAGODA GOZDNA	<i>Fragaria vesca</i>	5	0	2
18	MALINA	<i>Rubus idaeus</i>	5	0	2
19	MATERINA DUŠICA	<i>Thymus spp.</i>	5	0	2
20	NAVADNA MELISA	<i>Melissa officinalis</i>	5	0	2
21	META	<i>Mentha spp.</i>	3	1	2
22	VRTNI OGNJIČ	<i>Calendula officinalis</i>	2	3	2
23	BALDRIJAN	<i>Valeriana officinalis</i>	0	3	2
24	ČEŠMIN	<i>Berberis vulgaris</i>	3	0	2
25	PRAVA KAMILICA	<i>Chamomilla recutita</i>	3	0	2
26	KOMARČEK NAV.	<i>Foeniculum vulgare</i>	0	3	2
27	LIMONA	<i>Citrus limonium</i>	3	0	2
28	NAVADNA LIPA	<i>Tilia platyphyllos</i>	3	0	2
29	POMLADANSKI JEGLIČ	<i>Primula veris</i>	3	0	2
30	JEREBIKA	<i>Sorbus aucuparia</i>	2	0	1
31	KORIANDER	<i>Coriandrum sativum</i>	2	0	1
32	RUMENI SVIŠČ	<i>Gentiana lutea</i>	2	0	1

PRILOGA F

Sestava anketiranih po zdravilnih rastlinah v drugačni obliki glede na spol, Ljubljana, 2011.

Zdravilne rastline v drugačni obliki (%)						
	Slovensko ime	Latinsko ime	Oblika uporabe	Moški	Ženske	Vsi
1	VRTNI OGNJIČ	<i>Calendula officinalis</i>	Mast, mazilo, krema, tinktura	36	10	22
2	SMREKA	<i>Picea abies</i>	Sirup, mazilo	9	8	8
3	NAVADNA ARNIKA	<i>Arnica montana</i>	Tinktura, krema, homeopatska zdravila	5	4	5
4	PRAVI PETERŠILJ	<i>Petroselinum crispum</i>	Zamrznjeno	3	4	4
5	ŠENTJANŽEVKA	<i>Hypericum perforatum</i>	Mazilo	2	4	3
6	ALOJA	<i>Aloe arborescens</i>	Sok, mazilo	3	1	2
7	ČRNI BEZEG	<i>Sambucus nigra</i>	Sirup, marmelada	3	1	2
8	PRAVA KAMILICA	<i>Chamomilla recutita</i>	Mazilo, obkladki	2	2	2
9	BALDRIJAN	<i>Valeriana officinalis</i>	Tinktura	0	3	2
10	BRIN	<i>Juniperus communis</i>	Krema	3	0	2
11	ŠKRLATNI AMERIŠKI SLAMNIK	<i>Echinacea purpurea</i>	Tinktura	0	1	1
12	DIVJI KOSTAN	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Mazilo	0	1	1
13	SPOMLADANSKI JEGLIČ	<i>Primula veris</i>	Sirup	2	0	1
14	KONOPLJA	<i>Cannabis sativa</i>	Kajenje	2	0	1
15	PARADIŽNIK	<i>Lycopersicon esculentum</i>	Mezga	0	1	1
16	REGRAD	<i>Taraxacum officinale</i>	Sirup	0	1	1
17	TRPOTEC	<i>Plantago spp.</i>	Sirup	0	1	1

PRILOGA G

Sestava anketiranih po dišavnicah, katere poznajo glede na spol, Ljubljana, 2011.

Delež anketiranih, ki so navedli, da dišavnico poznajo (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški	Ženske	Vsi
1	PRAVI PETERŠILJ	<i>Petroselinum crispum</i>	25,9	76,4	53,8
2	BAZILIKA	<i>Ocimum basilicum</i>	31,0	65,3	50,0
3	ORIGANO	<i>Origanum vulgare</i>	32,8	62,5	49,2
4	NAVADNI LOVOR	<i>Laurus nobilis</i>	31,0	52,8	43,1
5	NAVADNI ROŽMARIN	<i>Rosmarinus officinalis</i>	10,3	65,3	40,8
6	MAJARON	<i>Majorana hortensis</i>	13,8	48,6	33,1
7	ČESEN	<i>Allium sativum</i>	24,1	36,1	30,8
8	ČRNI POPER	<i>Piper nigrum</i>	19,0	34,7	27,7
9	DROBNJAK	<i>Allium schoenoprasum</i>	6,9	40,3	25,4
10	TIMIJAN	<i>Thymus spp.</i>	12,1	33,3	23,8
11	VRTNI ŠETRAJ	<i>Satureja hortensis</i>	15,5	30,6	23,8
12	CIMET	<i>Cinnamomum zeylanicum</i>	15,5	26,4	21,5
13	KUMINA	<i>Carum carvi</i>	10,3	30,6	21,5
14	NAVADNA ZELENA	<i>Apium graveolens</i>	15,5	25,0	20,8
15	KLINČKI	<i>Syzygium aromaticum</i>	13,8	15,3	14,6
16	ČEBULA	<i>Allium cepa</i>	13,8	12,5	13,1
17	PEHTRAN	<i>Artemisia dracunculus</i>	6,9	15,3	11,5
18	BRIN	<i>Juniperus communis</i>	6,9	13,9	10,8
19	ŽAFRAN	<i>Crocus sativus</i>	13,8	6,9	10,0
20	FEFERON	<i>Capsicum frutescens</i>	1,7	13,9	8,5
21	NAVADNI HREN	<i>Armoracia lapathifolia</i>	3,4	12,5	8,5
22	LUŠTREK	<i>Levisticum officinale</i>	3,4	12,5	8,5
23	PAPRIKA	<i>Capsicum annum</i>	8,6	8,3	8,5
24	MUŠKATNI OREH	<i>Myristica fragrans</i>	10,3	5,6	7,7
25	ČEMAŽ	<i>Allium ursinum</i>	3,4	5,6	4,6
26	KORIANDER	<i>Coriandrum sativum</i>	3,4	5,6	4,6
27	NAVADNA KUMINA	<i>Carum carvi</i>	1,7	5,6	3,8
28	LIMONA	<i>Citrus limonium</i>	3,4	2,8	3,1
29	VANILJA	<i>Vanilla planifolia</i>	1,7	4,2	3,1
30	INGVER	<i>Zingiber officinale</i>	0,0	4,2	2,3
31	KURKUMA	<i>Curcuma longa</i>	0,0	4,2	2,3
32	KARDAMOM	<i>Elettaria cardamomum</i>	1,7	1,4	1,5
33	LIMONINA TRAVA	<i>Cymbopogon spp.</i>	0,0	2,8	1,5
34	LIMETA	<i>Citrus aurantiifolia</i>	0,0	1,4	0,8
35	KORENJE	<i>Daucus carota</i>	0,0	1,4	0,8
36	PARADIŽNIK	<i>Lycopersicon esculentum</i>	0,0	1,4	0,8
37	POR	<i>Allium porrum</i>	0,0	1,4	0,8

PRILOGA H

Sestava anketiranih po dišavnicah, katere uporabljajo sveže glede na spol, Ljubljana, 2011.

Uporaba svežih dišavnic (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški	Ženske	Vsi
1	PRAVI PETERŠILJ	<i>Petroselinum crispum</i>	57	68	63
2	DROBNJAK	<i>Allium schoenoprasum</i>	34	46	41
3	ČESEN	<i>Allium sativum</i>	29	44	38
4	BAZILIKA	<i>Ocimum basilicum</i>	21	49	36
5	NAVADNI ROŽMARIN	<i>Rosmarinus officinalis</i>	50	24	35
6	ČEBULA	<i>Allium cepa</i>	24	25	25
7	NAVADNA ZELENA	<i>Apium graveolens</i>	10	28	20
8	VRTNI ŠETRAJ	<i>Satureja hortensis</i>	16	22	19
9	NAVADNI LOVOR	<i>Laurus nobilis</i>	21	13	16
10	ORIGANO	<i>Origanum vulgare</i>	10	19	15
11	MAJARON	<i>Majorana hortensis</i>	21	10	15
12	VELIKA KOPRIVA	<i>Urtica dioica</i>	12	6	8
13	LUŠTREK	<i>Levisticum officinale</i>	3	11	8
14	PAPRIKA	<i>Capsicum annum</i>	12	4	8
15	PEHTRAN	<i>Artemisia dracunculus</i>	7	7	7
16	ČEMAŽ	<i>Allium ursinum</i>	5	6	5
17	KOMARČEK NAV.	<i>Foeniculum vulgare</i>	3	7	5
18	KUMINA	<i>Carum carvi</i>	2	8	5
19	BRIN	<i>Juniperus communis</i>	7	1	4
20	NAVADNI HREN	<i>Armoracia lapathifolia</i>	2	6	4
21	INGVER	<i>Zingiber officinale</i>	5	0	2
22	KORENJE	<i>Daucus carota</i>	0	4	2
23	ŠPINAČA	<i>Spinacia oleracea L.</i>	5	0	2
24	ŽAJBELJ	<i>Salvia officinalis</i>	0	4	2
25	SIVKA	<i>Lavandula spp.</i>	3	0	2
26	TIMIJAN	<i>Thymus spp.</i>	0	3	2
27	BOROVNICA	<i>Vaccinium myrtillus</i>	2	0	1
28	NAVADNI RMAN	<i>Achillea millefolium</i>	0	1	1

PRILOGA I

Sestava anketiranih po dišavnicah, katere uporabljajo v posušeni obliki glede na spol, Ljubljana, 2011.

Raba posušениh dišavnic (%)					
	Slovensko ime	Latinsko ime	Moški (%)	Ženske (%)	Vsi (%)
1	NAVADNI LOVOR	<i>Laurus nobilis</i>	34	40	38
2	ORIGANO	<i>Origanum vulgare</i>	31	39	35
3	BAZILIKA	<i>Ocimum basilicum</i>	29	24	26
4	NAVADNI ROŽMARIN	<i>Rosmarinus officinalis</i>	19	31	25
5	PRAVI PETERŠILJ	<i>Petroselinum crispum</i>	22	26	25
6	ČRNI POPER	<i>Piper nigrum</i>	34	17	25
7	CIMET	<i>Cinnamomum zeylanicum</i>	19	17	18
8	MAJARON	<i>Majorana hortensis</i>	10	19	15
9	PAPRIKA	<i>Capsicum annum</i>	19	11	15
10	VRTNI ŠETRAJ	<i>Satureja hortensis</i>	14	11	12
11	TIMIЈAN	<i>Thymus spp.</i>	3	18	12
12	KLINČKI	<i>Syzygium aromaticum</i>	14	8	11
13	KUMINA	<i>Carum carvi</i>	5	15	11
14	ČESEN	<i>Allium sativum</i>	12	7	9
15	DROBNJAK	<i>Allium schoenoprasum</i>	3	11	8
16	MUŠKATNI OREH	<i>Myristica fragrans</i>	5	10	8
17	POR	<i>Allium porrum</i>	0	11	6
18	ŽAJBELJ	<i>Salvia officinalis</i>	5	6	5
19	PEHTRAN	<i>Artemisia dracunculus</i>	2	7	5
20	NAVADNA ZELENA	<i>Apium graveolens</i>	5	4	5
21	BRIN	<i>Juniperus communis</i>	3	3	3
22	ČEBULA	<i>Allium cepa</i>	3	3	3
23	INGVER	<i>Zingiber officinale</i>	0	6	3
24	ŽAFRAN	<i>Crocus sativus</i>	2	4	3
25	KARDAMOM	<i>Elettaria cardamomum</i>	3	0	2
26	KOMARČEK NAV.	<i>Foeniculum vulgare</i>	2	1	2
27	KOPER	<i>Anethum graveolens</i>	0	3	2
28	LUŠTREK	<i>Levisticum officinale</i>	0	3	2
29	ČRNI BEZEG	<i>Sambucus nigra</i>	0	1	1
30	VELIKA KOPRIVA	<i>Urtica dioica</i>	2	0	1
31	KORIANDEK	<i>Coriandrum sativum</i>	0	1	1
32	LIMONA	<i>Citrus limonium</i>	0	1	1
33	MATERINA DUŠICA	<i>Thymus spp.</i>	0	1	1
34	PIMENT	<i>Pimenta officinalis</i>	0	1	1
35	PLJUČNIK	<i>Pulmonaria officinalis</i>	0	1	1
36	VANILJA	<i>Vanilla planifolia</i>	0	1	1